

gea

quadern de la terra

número 1 - 1998
preu: 500 pta

L'estat del medi ambient

A favor de la
sostenibilitat

"SA
NOS
TRA"

Obra Social
i Cultural

Editorial

Compromís amb Balears

3

Un aprovat mediambiental per a les Balears.

Entrevista a Guillem Pons, *per Gina Garcías*

14

Document

Seminari internacional: "Desenvolupament sostenible a la Mediterrània: entre la realitat i la utopia"

4

Taula rodona: Les coses que no tene preu, amb Antoni Alcover, Xavier Pastor, Joan David Tàbara, Frances Triay i Andreu Ramis, *per Magdalena F. Mulet*

18

L'estat del medi ambient

La pitjor amenaça és la nostra pròpia idea del món.

Entrevista a Joaquín Araujo, *per Antoni Oliver*

6

Aportació a la història de la defensa del medi ambient a les Balears.

Informe, *per Joan Mayol i Miquel Rayó*

24

Educació ambiental per a un nou mil·leni.

Entrevista a Maria Novo, *per Bartomeu Tomàs i Joan Avellaneda*

10

Notícies del món

26

Les Illes

29

El desenvolupament sostenible, una qüestió entre el nord i el sud.

Entrevista a Paolo Bifani, *per Sebastià Verd*

11

Agenda

36

Defensar la sostenibilitat, defensar l'equilibri entre l'home, la natura i el desenvolupament econòmic. El Pla de Mallorca vist des de Sant Miquel.

Compromís amb Balears

Neix avui una nova publicació amb la intenció d'enriquir el debat ecològic de la nostra societat. Impusada per "SA NOSTRA", Caixa de Balears, **Gea-Quadern de la Terra** pretén fer-se ressò dels principals esdeveniments relacionats amb la preservació del medi ambient de la nostra comunitat, tot i que la seva ambició no se centra exclusivament a les Illes sinó que vol anar més lluny: som conscients que cap territori no es pot aïllar de la resta del món i que cap territori tampoc no pot fugir de la mirada de la deessa Gea, sota la protecció de la qual s'editarà a partir d'ara aquesta revista.

Tot a partir de la premissa "cal pensar de manera global i actuar localment" i en el context de la solidaritat internacional que ens durà a fer-nos ressò dels problemes mediambientals del planeta -com és ara el seu escalfament-, volem ser transmissors de la preocupació que els habitants de les Balears tenen pel seu futur. Aquesta és la nostra intenció. Si més no, ho volem intentar.

Gea-Quadern de la Terra vol ser una revista plural i oberta, dirigida a tots els públics per promoure i incentivar el debat, conscients de la importància que el medi ambient té per al conjunt del planeta i, conseqüentment, també per a unes Illes que, a hores d'ara, no tenen altra opció que avançar decididament i contundent cap a un desenvolupament sostenible al servei d'una societat equilibrada i d'una economia veritablement enriquidora. Volem una societat pròspera i sostenible, però sabem que això serà difícil i que demana una racionalització del

consum de recursos. Aquest és el nostre objectiu que, de mica en mica, és compartit per un sector cada vegada més ampli de la societat a la qual ha de servir "SA NOSTRA", des del seu compromís amb Balears.

L'aparició de la revista és un fet coherent amb la intensa tasca de difusió mediambiental que "SA NOSTRA" ha dut a terme en els darrers anys, des del Projecte Natura al Seminari Internacional sobre desenvolupament sostenible a la Mediterrània celebrat l'any passat a Can Tàpera. Però, a més de centrar la nostra dedicació cap a l'educació i la formació en temes mediambientals, també volem que la revista sigui un instrument de comunicació i un mitjà per a l'intercanvi d'idees.

No ens allunyem dels nostres objectius de tota la vida, sinó que els mantenim i els subratllem per tenir-los ben presents. Al capdavant, una de les missions de l'Obra Social i Cultural de "SA NOSTRA" és promoure l'estalvi, com a mesura de prudència cap al futur i, en aquest sentit, pensam que el millor estalvi és aquell que evita el consum innecessari de recursos no renovables. Aquesta és, en definitiva, la fita que ens hem proposat: col·laborar al costat de les altres iniciatives de "SA NOSTRA" i de tota la societat balear per propiciar una cultura d'estalvi i poder llegar així a les generacions futures unes Illes on la qualitat de vida continuï sent una realitat.

gea
quadern de la terra

núm. 2 - gener, 1999

Edita: Obra Social i Cultural de "Sa Nostra" Caixa de Balears

"SA
NOSTRA"
Obra Social
i Cultural

C. Ter, 16. 07009 Palma.
Tel. 971 17 19 25 - Fax 971 17 17 95
E mail: aramis@sanostra.es

Consell Assessor:

Miquel Alenyà, Miquel Pascual,
Andreu Ramis, Joan Mayol,
Albert Catalán, Miquel Rayó.

Director: Sebastià Verd

Secretària de redacció:

Magdalena Mulet

Redactors i col·laboradors:

Gina Garcías, Maria Ferrer,
Miquel Massutí, Antoni Oliver,
Joana M. Roque.

Redacció: Fundesba S.L.

Joaquim Botia 11, 1r. A
Tel. 971 71 16 61. 07012
Palma.

Disseny i realització:

Eparrutx, Tel. 971 42 09 66

Dipòsit Legal: PM-433-1998

Preu: 500 ptes.
Subscripció: 1.500 ptes.
(tres números per any)

TARJA DE SUBSCRIPCIÓ

Nom i llinatges .....

Adreça .....

Ciutat ..... C/P .....

Tel ..... Fax .....

Dades bancàries:

"Sa Nostra" Caixa de Balears, oficina .....

Compte corrent/llibreta d'estavis núm. ....

Per a subscripcions emplenau aquesta tarja i adreçau-la a:
"Sa Nostra" Caixa de Balears - Obra Social i Cultural,
c. Ter, 16, 07009 Palma, fax 971 17 17 95,
o bé per correu electrònic, a: aramis@sanostra.es

Els tres primers números de GEA - Quadern de la Terra seran de franc, a partir de la recepció d'aquesta subscripció.

L'any passat, les Illes Balears varen ser amfitriones de quatre esdeveniments internacionals relacionats amb el medi ambient i l'economia. A Calvià tengué lloc un seminari internacional sobre turisme i desenvolupament sostenible a la Mediterrània. A Menorca el punt de referència va ser la insularitat, que forma part de la campanya que empeny el Govern balear perquè Europa i els diferents estats de la Unió emparin el fet diferencial que suposa ser illes. I, poc després, es reuní a Palma la Comissió Mediterrània de les Nacions Unides per al Desenvolupament Sostenible.

En resum, va ser un any interessant, al qual, a més a més, es va afegir el *workshop* sobre "desenvolupament sostenible a la Mediterrània, entre la realitat i la utopia" que organitzà "SA NOSTRA" a Can Tàpera. Un seminari que, sens dubte, contribuí a la presa de consciència sobre un problema que cal afrontar amb valentia: posar límits al consum de recursos renovables, l'esgotament dels quals ens duria cap a un carreró sense sortida. A Can Tàpera es va redactar i aprovar un document que, entre d'altres coses, ha de servir per a la convocatòria d'un fòrum de debat sobre la sostenibilitat.

Seminari internacional

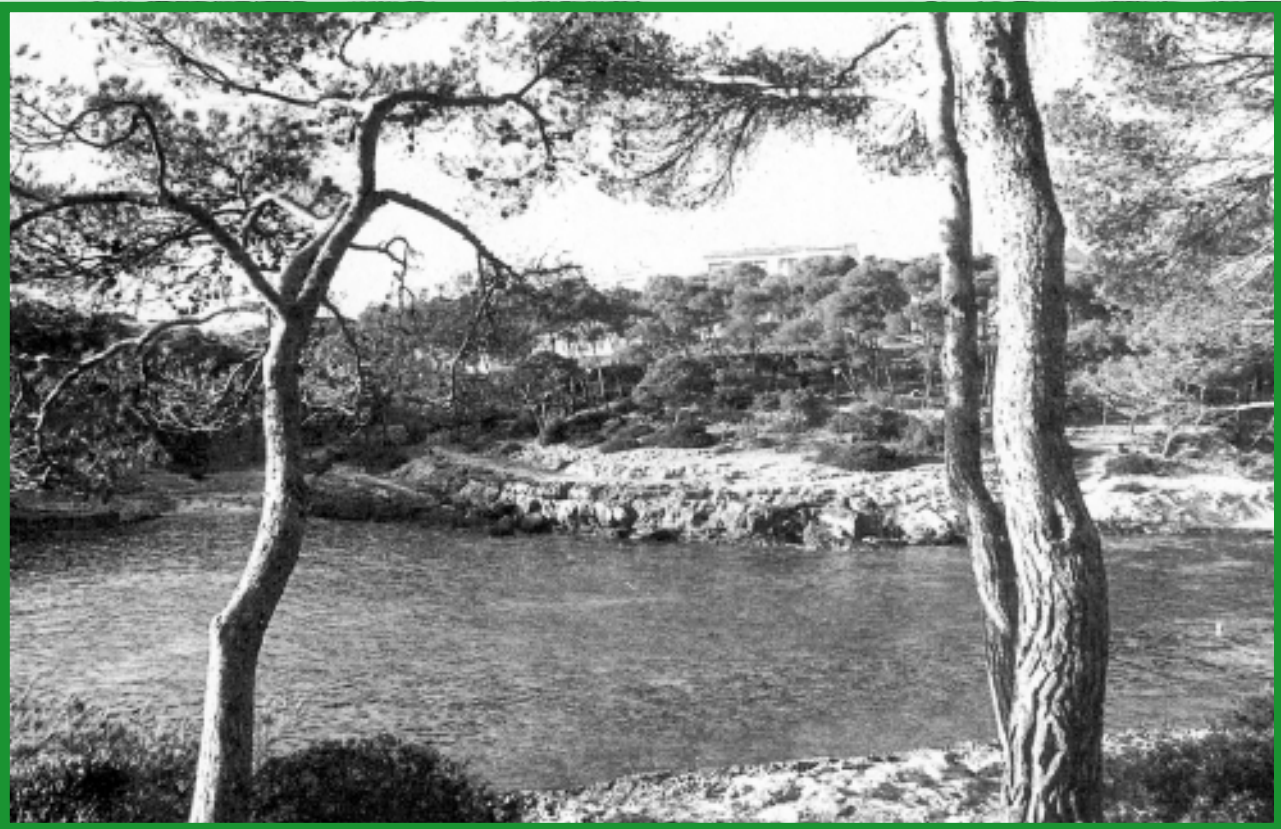
"Desenvolupament sostenible a la mediterrània: entre la realitat i la utopia"

Can Tàpera, Palma, 12-16 març 1997

1. El model de desenvolupament actual no considera que cap factor pugui ser limitat, i actua com si els recursos no fossin escassos.
2. No es poden considerar els recursos naturals de manera separada, ja que l'home actua sobre tot el conjunt.
3. La Mediterrània forma part d'un sistema de recursos molt més ampli, però que a la vegada continua sent limitat.
4. Entre les principals causes d'ús insostenible de recursos cal destacar:
  - la visió a curt termini que es té en la seva utilització;
  - la concentració en l'explotació intensiva d'un o pocs recursos;
  - la falta de consideració d'elements intangibles (p.e. biodiversitat, etc.);
  - la distribució insuficient equitativa dels beneficis de l'explotació;
  - el fet de considerar els recursos com un bé públic i no com un bé comú;
  - la falta de participació democràtica en la presa de decisions sobre la utilització de béns comuns.
5. Més enllà de les mesures correctores que es plantegen sovint, és necessari adoptar línies d'actuació encaminades a un ús sostenible dels recursos. Es proposen:

- incloure aspectes ambientals i socials (no tan sols els econòmics) en les definicions habituals del concepte de qualitat de vida;
  - el foment de la diversificació econòmica, encara que aquesta -tot i sent necessària- no és un element suficient per tal que s'arribi a un model d'ús sostenible dels recursos;
  - la necessitat d'incrementar la cooperació i transferència de tecnologia entre països mediterranis.
6. En parlar de desenvolupament sostenible a illes mediterrànies, s'han de considerar alguns aspectes específics i particulars:
    - el contrast entre les diferents realitats illenques de la Mediterrània;
    - les illes petites i mitjanes són "unitats de capital ecològic", pel que fa als seus recursos naturals (biodiversitat, territori, aigua, fonts d'energia) que són limitats i, en la majoria dels casos, fràgils i vulnerables;
    - és necessari considerar, a més dels recursos naturals, els recursos històrics, culturals i patrimonials;
    - les illes tenen una forta dependència de l'exterior, per la qual cosa és imprescindible optimitzar l'ús dels recursos propis de cada illa.
  7. La capacitat e càrrega de moltes illes supera la sostenibilitat, entesa com a taxa de renovació dels recursos naturals; això provoca una pèrdua progressiva de la qualitat ambiental que constitueix un indicador per a l'actuació de mecanismes correctors.
  8. Per evitar la pèrdua de qualitat ambiental, és necessari que les illes tinguin la capacitat de gestió del canvi i del ritme del canvi, per damunt de les forces externes que intervenen a les illes. Això es podrà aconseguir a partir de la capacitat de control social, que implica la capacitat d'ordenar, legislar i gestionar els recursos naturals. Per tot això, és necessari adoptar un front comú a nivell d'illes mediterrànies, de cara a les diferents polítiques que les afecten (principalment les exteriors).
  9. Per tal d'assegurar el desenvolupament sostenible a les illes, les següents accions es consideren prioritàries;

- b) definició clara i divulgació dels objectius de la sostenibilitat;
  - c) establir plans d'acció, que han de ser: concrets, viables, tangibles i consensuats amb els diferents sectors econòmics i socials;
  - d) educació i formació de tots els recursos implicats.
10. Tota la societat està implicada en el procés cap a la sostenibilitat. Es reconeixen, tanmateix, agents amb papers especialment rellevants, entre els quals figuren:
- a) el sector **científic**, que ha de contribuir a l'anàlisi de la situació actual, a la definició d'objectius i al plantejament de models i alternatives;
  - en especial els empresaris i professionals dels sectors de major pes relatiu de cada illa (p.e. turisme, construcció), o més directament relacionats amb el medi natural (p.e. agricultura, silvicultura, pesca);
  - e) les **entitats ciutadanes**, ONG, col·lectius socials, grups de pressió, líders d'opinió, etc., que poden intervenir en qualsevol dels estadis del procés.
11. E proposa la creació a cada illa mediterrània de **fòrums insulars** per a la sostenibilitat, com a centres de debat i elaboració d'idees, i que serveixin per impulsar la preparació, desenvolupament i aplicació de plans, i en concret d'Agendes Locals 21. Es proposa que el fòrum sigui impulsat per una entitat neutral implicant-hi tots els agents esmentats anteriorment.

Garantir la sostenibilitat.

- b) el sector **polític i administratiu**, responsables del procés de la presa de decisions, que ha d'integrar el criteri de la sostenibilitat a la dinàmica sociopolítica;
  - c) els sectors de la **comunicació i de la formació d'opinions**, inclòs el món educatiu, que difongui i introdueixi socialment aquest criteri;
  - d) els sectors **econòmics**, usuaris del medi ambient, i
12. Les administracions insulars han de promoure i coordinar les autoritats municipals i donar-los suport per a l'elaboració d'Agendes Locals 21, i la seva correcta aplicació.
- Se sol·licita, finalment, que les illes mediterrànies, siguin incloses a la campanya "*Ciutats i Pobles cap a la sostenibilitat*" de la Unió Europea.

Joaquín Araujo Ponciano és escriptor, director de cinema documental i agricultor. És conferenciant i divulgador de temes ecològics i geogràfics a premsa i televisió, ha rebut els premis Global 500 de l'ONU (1991) i ha estat finalista del premi d'assaig Espasa Calpe pel llibre XXI: segle de l'ecologia. L'any 1997 li va ser lliurat el Premi Nacional del Medi Ambient.

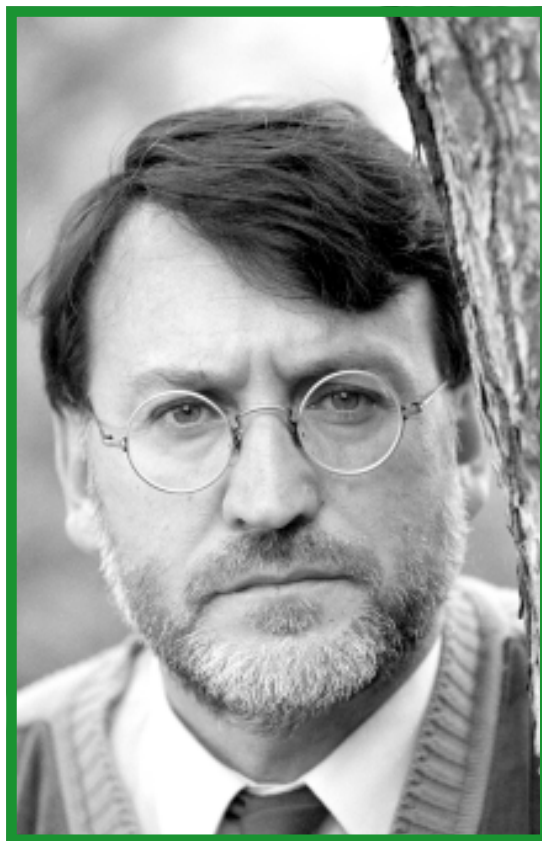
Joaquín Araujo, periodista especialitzat en naturalesa i ecologia té ja una llarga trajectòria com a divulgador d'aquests temes i d'altres qüestions que, tal vegada, ens toquen més de prop, com són els impactes ambientals, els efectes negatius que l'home produeix a la naturalesa i, en definitiva, a la mateixa espècie humana. Tota agressió al medi natural ho és també, directament o indirecta, a l'espècie humana, fins a tal punt que Araujo afirma que el més gran enemic de la naturalesa és l'home i el mateix home és el que major nombre d'agressions sofreix. "La pitjor amenaça és la nostra pròpia idea del món", destaca, i demana un "canvi" en aquesta idea basada, ara per ara, en l'acumulació, el consumisme i la despesa desaforada.

La pitjor amenaça és la nostra pròpia idea del món

Antoni Oliver

-Com valora la gestió del Parc Nacional Marítim Terrestre de Cabrera?

-En referència al Parc Nacional de Cabrera, després d'unes vacil·lacions, probablement lògiques, derivades del fet que hi havia una certa inexperiència en la gestió d'un parc nacional, d'importància mundial i perquè per primera vegada l'Administració pública enfrontava el repte de la gestió d'un parc marítim terrestre, sembla que les coses han anat bastant bé. Quant a la finalitat fonamental de conservació d'aquest patrimoni i de les seves aigües circumdants el balanç és positiu. El fet que en un horitzó proper es contempli una certa obertura de la utilització, fonamentalment turística del parc, doncs, com quasi totes les coses relacionades amb el medi ambient... si s'aconsegueix donar aquesta major permissibilitat amb una dosificació pensada, i el nombre de visitants que participaran de veure l'espectacle de la naturalesa del parc no sigui excessiu, probablement la capacitat de càrrega del parc, en referència a aquest ús concret, pugui ésser, perfectament compatible amb la finalitat de la conservació. En tot cas, no he d'ésser jo el que digui això, sinó un grup d'experts que han de calcular els possibles impactes d'aquest augment. Sobretot, hem d'ésser capaços de concebre els espais naturals també com una riquesa de la qual, encara que no podem gaudir-ne de forma directa, podem fruitar-ne de forma indirecta. És fora de cap dubte que un excés d'utilització en qualsevol objecte, fins i tot de les nostres pròpies llars, acaba desgastant, destruint, aquests objectes. La

possibilitat de construir un entorn com Cabrera és absolutament inviable perquè la reconstrucció de les realitats palpables de la naturalesa no és al nostre abast si no és en uns períodes de temps llarguíssims, hem de tenir present que una restricció, en qualsevol cas, és beneficiosa per al mateix parc i per al legítim orgull dels mallorquins de comptar amb un tros de Mediterrània d'aquest altíssim valor paisatgístic i ecològic i del qual ho paga tenir cura.

-És a dir que es poden incrementar les visites, però amb prudència.

-Jo crec que hem de fruitar dels Parcs Nacionals, s'han de conèixer i fer-hi investigacions, però, fonamentalment són destinats a la preservació d'uns cicles i d'uns processos i d'unes espècies que no poden ésser molestades, alterades i degradades per un ús d'oci, d'esbarjo de la gent. Crec que s'han de visitar els parcs, però amb moderació.

-Què li sembla la posició del Govern espanyol en referència a la limitació de les emissions de CO₂?

-En aquest aspecte la posició espanyola és poc acceptable des de la perspectiva que ens atribuïm una quota d'increment de la contaminació atmosfèrica d'un 15%. Fins i tot hi ha algú que parla de percentatges encara més alts, per igualar-nos amb el grau de brutor ambiental que generen altres nacions del conjunt europeu. Que el veï sigui més brut no vol dir que nosaltres tenguem l'excusa per arribar al mateix grau de mala utilització dels nostres recursos i de generació de contaminació atmosfèrica, la qual cosa té unes conseqüències dramàtiques. No hi ha cap dubte que seria lògic que l'Estat espanyol fóra responsable i conseqüent amb la signatura del conveni sobre canvi climàtic de la Cimera de Rio de Janeiro i que fos un decidit defensor de la puresa de l'aire en lloc d'emparar un increment de la contaminació que suposa un horitzó luctuós.

L'EFECTE HIVERNACLE

-En què consisteix l'efecte hivernacle?

-És la conseqüència de la incapacitat de l'atmosfera per alliberar-se de la creixent temperatura que hi ha als seus límits i de la mateixa vegetació per controlar el carboni que es produeix per la combustió del carboni fòssil, és a dir, del petroli i dels seus derivats i del carbó.

Aquest efecte, en principi, té una quantificació absolutament notòria, i és que 4.000 milions de tones mètriques cada any s'incorporen a l'atmosfera i a la naturalesa. Els vegetals, només poden utilitzar un terç d'aquest carboni. L'augment del CO₂ a l'atmosfera és juntament amb altres components per irregularitzar el funcionament general de l'atmosfera i fer un sistema molt més caòtic i, finalment, és incapaç d'alliberar una part de la temperatura que agafa. Això està demostrat des d'un punt de vista científic. Hi ha estadístiques que demostren això fefaentment i indiquen que en els darrers quinze anys n'hem tengut deu o dotze dels més calorosos des que es compta amb un registre científic de les temperatures del planeta. També hi ha hagut unes manifestacions catastròfiques del clima, que han augmentat molt els darrers anys. Hi ha hagut també, com a conseqüència d'això, algunes alteracions a les collites que es poden qualificar de bastant importants. Segons els experts, que són funcionaris de l'Administració del Panell Intergovernamental del Clima, això és una realitat. Fins i tot una part de la comunitat científica més avançada així ho constata. Un mínim de seny proposa, de forma permanent, que s'ha de treballar per un aire més net. Endemés, s'ha de tenir en compte que les despeses d'energia són extraordinàriament minimitzables. Sabem que l'atmosfera no recuperarà la seva fluïdesa normal, convencional, fins que el planeta no es trobi en un grau d'emissions similar al que tenia l'any 1950. Per assolir aquest nivell de fa quaranta-set anys seria necessari disminuir les emissions en un 50%. Si això no es contempla a curt termini, almenys que sigui a mig termini, perquè les amenaces que es deriven de l'augment de les temperatures són massa contundents.

-Quins efectes pot tenir l'augment de les temperatures?

-Es calcula que la temperatura mitjana del planeta, al llarg del segle que ve, pot acabar essent tres graus més alta que ara. El més greu és que ja està constatat un augment d'un grau com a mitjana en relació a fa quaranta o cinquanta anys. Un altre grau més i el nivell de la mar pujarà mig metre i només aquest mig metre suposa un impacte, en especial econòmic, curiosament, perquè el 60% de la humanitat està relacionada amb la mar, un 40% de persones viuen molt a prop de la vorera de la mar. D'altra banda, no hi ha cap dubte que no hi ha doblers en el món per aturar aquest augment de les aigües oceàniques. Això també, a la vegada, incrementaria la irregularitat del clima, perquè a majors superfícies dels oceans els climes canvien, això implicaria una major irregularitat en les pluges. Hi ha molts d'efectes que són difícils de resumir, però, per descomptat, el més greu és la pujada del nivell de la mar.

LA CIMERA DE KIOTO

-Quina valoració fa de la recent Cimera de Kioto on només s'ha adquirit el compromís de reduir les emissions de CO₂ en un 5%, en lloc del 15% que proposava la Unió Europea?

-El que passa és que el poder ja fa temps que ha desterrat de les seves consideracions el planeta que li permet viure i d'on extreu els seus recursos que són la base de tota la

seva activitat. Tampoc no s'ha volgut reconèixer que l'economia és un subsistema de la biosfera. I molt menys que res no garanteix més el progrés i la creació de la riquesa que esser compatibles amb la nostra llar. No té cap justificació ultrapassar la capacitat immunològica del planeta, que també treballa de franc depurant els nostres residus i regenerant els elements bàsics de la vida. I això la naturalesa ho fa sense mirar ningú. És a dir, que els serveis ambientals de la biosfera també beneficien totes les empreses. A Kioto, d'altra banda, hi ha hagut un menyspreu per tots els informes científics, que recomanaren una tímida moderació del desgastament que el sistema ocasiona a l'atmosfera, el poder ha trepitjat una informació altament qualificada i un criteri prudent. L'aspecte més rellevant és que hi ha hagut un intent de divorci entre la raó econòmica i la científica, a Kioto s'ha començat a fer més grossa la fissura entre coneixement racional i mercat.

-Hi ha alguna altra conclusió, endemés d'aquest divorci que esmenta vostè?

-Una altra seqüel·la que ens cou és la lentitud amb la qual es va començar a minimitzar la destrucció del primer principi de la vida. Costa de creure que es perdin, ni més ni menys que setze anys, és a dir, de 1992 a 2008, des que els solemnes compromisos de la Cimera de Rio de Janeiro que varen arribar a la conclusió que no s'havia d'accelerar el canvi climàtic, fins que es posin en marxa les primeres mesures.

Un país com la Xina, si continua com ara el seu desenvolupament industrial, tirarà a l'atmosfera més verí que tota la disminució futura mundial dels gasos de l'efecte hivernacle. Endemés, tampoc no té agafada l'absència de qualsevol mecanisme que permeti un seguiment i un control del que s'ha acordat. En definitiva, jo demanaria que no ens escalfin més el planeta amb la calor de la seva cobdícia.

-I a l'àrea de la Mediterrània, fa vint anys el comandant Costeau va pronosticar que la mar Mediterrània moria i que el procés era irreversible. Com està la Mediterrània ara i quines polítiques s'han de seguir per evitar la seva degradació?

-La Mediterrània no ha mort, afortunadament. S'han de fer un tipus de polítiques molt centrífugues i multidireccionals. Es pot fer una bona xarxa de reserves biològiques marines, però si els pesquers no treballen d'acord amb uns criteris de sostenibilitat, per acabar amb les xarxes de deriva, etc., no s'aconseguirà res. La utilització de la Mediterrània des del punt de vista pesquer, s'ha traduït en un saqueig permanent i no podem oblidar tampoc que hi ha d'haver una política turística, d'assentaments humans, de depuració i regeneració de les aigües que van a parar a la mar i una política de transport. Això darrer és molt important, perquè un 30% del transport marítim del planeta passa per la Mediterrània, i això suposa que van a parar a aquesta mar, només pel fet de passar vaixells, tres-centes mil tones de petroli cada any, cada tona de petroli es pot carregar la vida d'una hectàrea de la mar. Si se sumen aquests fets, es té la sensació que va permetre afirmar a Costeau que la Mediterrània tenia la meitat de vida, fa vint anys, que en fa cinquanta i que ens col·loca a molts en la situació de poder afirmar que necessitam tenir més cura de la nostra Mediterrània, com han dit les més de vint convencions que hi ha hagut sobre la Mediterrània i les reunions de Barcelona. Realment és un mar fràgil i delicat, al mateix temps que extraordinàri-

"A Kioto hi ha hagut un menyspreu per tots els informes científics... un intent de divorci entre la raó econòmica i la científica"

ament apassionant des de qualsevol punt de vista i ho paga fer uns esforços perquè aquest lloc, que ha estat el bressol de tantes coses vives, començant per la nostra cultura, acabi tenint la consideració que es mereix.

-Si féssim un mapa dels majors impactes ambientals del planeta, com quedaria?

-Sense dubte el més greu és el canvi climàtic, del qual parlàvem fa un moment, sens cap dubte, i això autoalimentat per la pluja àcida, el forat de la capa d'ozó, és a dir, que el que li passi a l'atmosfera és el que afectarà el conjunt dels éssers vius. A això hem d'afegir les seqüeles que té el fenomen arran de terra i una d'elles és l'avanç dels deserts i això se suma a una mala gestió de l'espai vital, de

LA BIODIVERSITAT, AMENAÇADA

-Quines són les principals amenaces a la biodiversitat, quantes espècies desapareixen cada dia de la Terra?

-La velocitat d'extinció de les espècies animals és vint-i-cinc mil vegades, això és diu aviat, major que a cap altre moment de la història de la vida al planeta. El fet que es perdi aquest patrimoni que, endemés, podria resoldre tot tipus de problemes a la humanitat, és espectacular i, en gran mesura, irreversible. Del que es tracta és que els processos siguin reversibles i encara hauríem d'esser a temps de rectificar i aclarir les situacions.

l'espai agrícola i a una mala gestió de l'urbanisme. És a dir, primer, l'atmosfera, segon, el que passa amb els oceans, i tercer, el que passa amb els boscos, la deforestació, la mala planificació en la gestió dels boscos. Cada dia cauen un milió d'arbres en els boscos tropicals humits del planeta, també s'han cremat vuit-centes mil hectàrees de boscos a Indonèsia.

A continuació el que funciona molt malament són les relacions amb nosaltres mateixos, és a dir, la ubicació i extraordinària pobresa de l'espècie humana, i per acabar, perquè ens podem situar aquí, el més greu que tenim és la nostra pròpia idea del món. Tenim una idea del món que legitima l'acumulació, l'extraordinària agressivitat cap al medi i la falsificació d'una part de la realitat o la seva ocultació. És la nostra pròpia la idea del món que el destrueix i serà una altra idea del món la que millori les nostres relacions amb el món. Resumint: aire, aigua, sòl i ús del medi per part dels éssers humans, són els escalons on hi ha moltíssimes i inquietants fractures i a tots ells hem d'actuar com més aviat millor. Però, sobretot, hem de canviar els nostres hàbits de consum, clarament i extraordinàriament malgastadors, per poder millorar aquesta situació.

-Quines espècies s'extingeixen?

-És curiós que en la majoria dels casos no se sap. Ens fuig bona part d'un patrimoni desconegut, invisible, en conseqüència hem d'esser capaços de, com en el cas de Cabrera, conservar-lo, no importa que no el puguem veure, el més important és que hi sigui. Som a una situació en la qual entre una i quaranta espècies s'extingeixen cada dia, la majoria desconegudes per a la ciència, ens n'han fugit moltes. Espècies perfectament conegudes continuen desapareixent, fins i tot ara que som prop dels darrers llocs de la Mediterrània on tengueren el vellmarí, el fet que se'n mori el 32% de la població de vellmarí a Mauritània, a la vista de tothom i quan aquests animals han tengut una gran valoració, no deixa de ser un desastre.

Tota la gran fauna del món no ho té massa bé. Per exemple es diu "l'elefant africà no és en perill d'extinció", però hi havia cinc milions d'elefants africans a principi de segle i en queden sis-cents mil, és a dir, el 10% de la població. Si continuem així i, l'elefant africà perilla. I així tantes altres espècies.

-Si passam a un altre tema, podria fer un primer balanç

del Ministeri de Medi Ambient, recentment creat, i de la polèmica llei d'envasaments?

-Després de molts d'esbarranys, d'indecisions i d'actuacions incoherents, sembla que hi ha una llei d'envasos i embalatges que es queda en un 10% de les aspiracions lògiques i desitjables dels qui entenem que el consum ha d'esser molt més racional i que les seves conseqüències s'han de deixar de notar en el medi ambient molt més. La llei té molts de problemes de coherència interna, de logística, problemes espectaculars, com per exemple el fet de les exigències que es plantejaran als ajuntament perquè compleixin la part que els correspon perquè, avui per avui, no tenen ni mitjans ni estructures i això dilatarà, extraordinàriament, l'aplicació en el temps de la llei.

D'altra banda, el sector empresarial ha triomfat d'una manera clara, descarada, en aconseguir que no s'apliquin algunes de les consideracions inicials, és a dir, la minimització d'aquests residus en origen, que era el que cercàvem i que seria la teràpia més coherent. En definitiva, arriba tard, en un percentatge mínim i amb grans dificultats d'aplicació tècnica, al temps que amb una oposició. En qualsevol cas, el que he dit no ha d'invalidar el fet que és millor l'existència d'aquesta llei que no la seva inexistència, que no n'hi hagués cap, això és clar. Es tracta d'una passa tímida que esperem que s'amplifiqui i multipliqui.

EL MINISTERI DE MEDI AMBIENT

-Quin balanç faria del primer any de Ministeri de Medi Ambient?

-Bé, ja fa un any i dos mesos que hi ha Ministeri de Medi Ambient, amb un enlairament realment esplèndid a l'inici, varem tenir una gran il·lusió i les consideracions inicials ens varen omplir d'esperança, sobre Doñana, Las Hoces del Cabriel, però, lentament, les coses s'han tenyit d'una major obscuritat, perquè es parla de lleis de costes, del sòl i d'aigües molt poc correctes ambientalment. Es parla d'una pèrdua de les possibilitats d'actuació ambientals, perquè baixa el pressupost per a la conservació de la naturalesa i el destinat a diverses actuacions ambientals. Llavors, crec que els polítics entenen molt bé que és el pressupost del Ministeri el que marca la seva capacitat d'actuació. Si els doblers destinats a Medi Ambient ja eren pocs, el fet que continuïn baixant és una cosa que ens preocupa de forma extraordinària.

-Com valora la política de grans infraestructures d'aquest govern i el fet que se cedeixi a la iniciativa privada la construcció i explotació, és a dir, que es concerta amb el sector privat?

-Això és cert i en la política d'obres hidràuliques encara més descarat, pràcticament les actuacions estan lliurades al sector privat i també això es produeix en la política general d'infraestructures. Aquesta política és, evidentment, molt més negativa per al medi ambient des del moment que es veuen les orelles al llop de la privatització de l'aigua, la qual cosa em produeix calfreds, perquè s'ha de considerar que l'aigua és el principi bàsic i elemental de quasi tot i no pot ser objecte d'una comercialització o privatització, encara que es diu que serà parcial, que es privatitza la gestió i no l'element aigua, és a dir, que es privatitza el camí i no el que va pel camí.

Bé, el peatge que se'ns vol fer pagar, relacionat amb l'aigua, en els nous pressuposts, és extraordinàriament greu i preocupant, és tot el contrari del que s'ha de fer en política ambiental.

-El Govern central pensa posar algun límit al creixement?

-La nova llei del sòl general fa un canvi i és que abans no es podia construir més que en aquells llocs considerats urbanitzables. En teoria la nova llei del sòl va en el sentit que es pot construir a qualsevol lloc, exceptuant el que tenguí algun tipus de protecció. Això és com una bomba atòmica. Endemés, és una absoluta porta oberta a la multiplicació del caos urbanístic i de les agressions ambientals. S'ha de tornar al criteri anterior i, fins i tot intensificar aquesta via, perquè el que només es pogués construir als llocs classificats ja tenia prou forats.

S'ha de considerar que el sòl és un patrimoni valuósíssim, i el transtorn que suposa per a tot el que és viu i per a nosaltres continuar urbanitzant, la qual cosa, per suposat, genera una riquesa a curt termini espectacular, però això no pot continuar així. Posar un límit al creixement urbanístic és una de les tasques més urgents, necessàries i precises, dins tot el que té a veure amb el medi ambient, i amb la vida en general.

-Com valora la política que ha dut a terme el Govern en qüestió de parcs nacionals?

-Aquí tenim una extraordinària ambigüitat. Per una banda s'anuncia la creació de nous parcs nacionals, s'incorporaria sierra de Gata, Grazalema, Villafacila, les Illes Cies i l'Illa d'Oms, sembla que hi haurà més parcs nacional, però això té com a contrapartida la disminució del pressupost destinat a la protecció de la naturalesa i un més que rellevant caos a l'Administració en tot allò que té a veure amb els parcs nacionals i amb les àrees protegides. Resta, d'altra banda, omplir de contingut i veritable sentit les funcions principals dels espais protegits, perquè, per exemple als Pics d'Europa, que és el parc nacional més important de l'Estat espanyol i d'Europa, ens trobam amb una gran confusió des del punt de vista administratiu, l'obertura de possibilitats de caça a uns llocs i a altres no, una total descoordinació entre els sectors que vigilen el parc, els que el gestionen des del punt de vista de l'activitat econòmica i els que tenen la tutela administrativa. A un Parc Nacional el que no es poden fer són actuacions greus per a l'entorn, com foradar-lo i posar telefèrics. Ens resta molt de camí per recórrer fins assolir la xarxa "Natura 2000", i també molt de camí fins que els nostres parcs nacionals compleixin les seves funcions i, en definitiva, per arribar a una xarxa completa d'ecosistemes conservats, a partir d'una mostra, d'uns petits botons de mostra.

"Es calcula que la temperatura mitjana del planeta, al llarg del segle que ve, pot acabar essent tres graus més alta que ara. El més greu és que ja està constatat un augment d'un grau com a mitjana en relació a fa quaranta o cinquanta anys"

-Sembla que algunes administracions autòmiques, pensen en una nova figura de protecció diferent del Parc Natural que permetrà que l'Administració pugui no exercir els drets de tempteig i retracte, què n'opina?

-Home, jo desconexia això, però té una ambigüitat, com quasi tot. A mi aquesta proposta em sembla un caramel, pot ser una espècie de reclam, però jo tenc una tendència a desconfiar de les coses que semblen molt rutilants, no sigui que ens vulguin fer passar per aquí alguna cosa. De totes maneres no em sembla bé si això suposa una menor intervenció pública.

trenta congressos internacionals i en més de setanta nacionals, entre els quals destaquen el Fòrum Global de la Cimera de la Terra de Río de Janeiro de 1992. És autora de nombrosos llibres i articles, els més recents dels quals són *Bases para una Estrategia Española de Educación Ambiental* i *La Educación Ambiental. Bases éticas, conceptuales y metodológicas*.

Novo perfilà en la seva conferència les bases sobre les quals s'ha de sostenir l'educació ambiental a l'entrada del nou segle i del nou mil·lenni, dins del marc d'una situació global, caracteritzada per importants desequilibris entre països, pel que fa referència a aspectes socials, econòmics i ambientals.

tament dels béns naturals conflueixen cap a un model de societat que es podria denominar *de globalització*. Un exemple clar són les multinacionals, que implantant-se en els països denominats del *sud*, sovint amb poques exigències ambientals i amb règims polítics manejables, disposen de mà d'obra barata i intensiva, que permet produir molt i a molt baix preu. Es manufacturen productes per vendre a països del *nord*, generant enormes beneficis econòmics i la degradació ambiental i social dels països productors.

RESPOSTA PER L'EDUCACIÓ

Per a Novo, l'educació ambiental per al segle XXI ha d'actuar com a resposta a aquesta crisi ambiental i al model insostenible que l'ha generat. I ha d'actuar sobre tres pilars: la transformació per al canvi, la coherència i la creativitat, que han de confluïr cap a una visió ètica de les relacions home i medi. En aquest sentit és imprescindible abandonar l'errònia concepció de l'home com a dominador i únic beneficiari de la natura.

Una interpretació contextualitzada i un enfocament sistèmic permetran entendre els problemes ambientals i treballar la idea d'interdependència. Cal entendre el nostre planeta com a un complex món d'interrelacions, en el qual un desequilibri en un sistema pot tenir efectes no desitjats sobre d'altres.

CRITERIS DE SOSTENIBILITAT

L'educació ambiental ha de basar-se en criteris de sostenibilitat, entesa com a desenvolupament qualitatiu alhora, i cal centrar-la en problemàtiques ambientals reals i properes. D'aquesta manera s'afavoreix la presa de determinacions i les actuacions socials a favor del medi.

Educació ambiental per a un nou mil·lenni

Bartomeu Tomàs i Joan Avellaneda

Maria Novo, titular de la Càtedra UNESCO d'educació ambiental i directora del màster en educació ambiental de la UNED, pronuncià una conferència titulada "L'educació ambiental. Perspectives per a un nou mil·lenni." Va ser el passat octubre a l'Escola del Medi Can Tàpera amb motiu de la inauguració del curs escolar 1997-98.

La trajectòria professional de Maria Novo, catedràtica d'educació ambiental de la UNESCO, data de més de vint anys, en el camp del medi ambient, l'educació ambiental i el desenvolupament sostenible. La seva experiència l'ha duta a intervenir en més de

Segons Novo, la situació del món, està determinada per un rerafons en el qual fenòmens com els desequilibris nord-sud, la pobresa, la sobrepoblació, les migracions intenses, el desenvolupament incontrolat de la tecnologia, la urbanització creixent, la deforestació del planeta i la pèrdua de la biodiversitat, són peces del complex i insostenible model de desenvolupament vigent. Les sinèrgies entre aquests fenòmens i el seu caràcter sistèmic desemboquen en l'aparició d'una nova crisi, una *crisi ambiental* que afecta el planeta sencer.

Dins d'aquest context, la generalització d'un mercat global únic, els conflictes amb els béns comunals i els conflictes polítics pel control i aprof-

El desenvolupament sostenible, una qüestió entre el nord i el sud

Sebastià Verd

Paolo Bifani, assessor de les Nacions Unides, defensa un desenvolupament respectuós amb l'entorn però que al mateix temps impulsí un repartiment just de la riquesa. En aquesta entrevista fa un repàs de la situació mediambiental del món amb una especial incidència a la Mediterrània.

Paolo Bifani és economista i assessor de les Nacions Unides sobre desenvolupament i medi ambient. L'avalen una llarga trajectòria i la publicació de nombrosos llibres, entre els quals en destaquen dos publicats per la Universitat mexicana de Guadalajara: *Población y pobreza* i *Medio ambiente y desarrollo*. Va ser a Palma en ocasió del Workshop de Can Tàpera sobre "desenvolupament sostenible a la Mediterrània" per pronunciar la lliçó inaugural.

És, sens dubte, un home convincent que fuig de la imatge clàssica d'un professor d'economia per situar-se més a prop de l'audiència que de la trona des d'on habitualment es fan els discursos. El seu -la seva conferència- va ser dictat entre el públic al qual es dirigí de manera directa, quasi sense intermediaris... de fet el micròfon que duia entre les mans es bellugava tant que la veu no hi arribava. No obstant això, sonava forta, directa i clara, molt més clara que el panorama que va descriure i que recorda ara en aquesta entrevista.

- A la seva conferència ha fet esment a l'informe Bruntland, de la Comissió Mundial de Medi Ambient, que fa ara dotze anys aplicà per primera vegada el concepte de desenvolupament sostenible. Ha dit que no tothom entén el mateix per sostenibilitat. És així?

- Certament no tothom diu el mateix quan parla de desenvolupament sostenible. La comissió Bruntland va introduir per primera vegada aquest concepte en el debat econòmic i polític, però ja a la Conferència de Río, set anys després, es va veure com hi havia qui parlava de sostenibilitat des d'un, diguem-ne, fonamentalisme ecològic i qui, per contra, hi amagava polítiques expansionistes. És a dir, que des d'aleshores s'utilitza aquesta terminologia segons conveniències ideològiques i partidistes. De fet la traducció espanyola del "sustainable development" incorpora aquesta contradicció, contraposant una idea de moviment, el desenvolupament, amb una altra estàtica, la sostenibilitat, que dona la idea de voler deixar les coses tal com estan. M'estim més l'accepció saxona, que és dinàmica i positiva, és a dir, que parla de l'esforç que s'ha de fer per mantenir un procés dinàmic superant tots els obstacles.

- Però en nom d'aquest dinamisme, no creu que es pot caure a la insostenibilitat, és a dir, que continuem tuant els recursos naturals i deteriorant el medi ambient.

- Tal com jo pens, el desenvolupament sostenible ha de ser un procés de canvi, en el qual l'explotació dels recursos naturals, les inversions econòmiques, les noves tecnologies i, fins i tot, els canvis institucionals s'han de fer d'una manera coherent per poder satisfer les necessitats de la societat no només del present sinó del futur. Aquesta concepció de desenvolupament reconeix l'existència de límits, no de límits absoluts, sinó de límits im-

posats per l'estat actual de la tecnologia i de l'organització social.

Paolo Bifani

LA POBRESA, UN OBJECTIU PRIORITARI

- I la natura?

- I també per la natura, evidentment, si més no per la seva capacitat d'absorbir els efectes de l'activitat humana... Però si de veritat volem salvar la natura no tot s'ha de mirar des del prisma exclusivament ecològic.

La satisfacció de les necessitats presents i futures de la humanitat requereix una nova era de creixement econòmic, però també de distribució equitativa dels recursos. Un món en el qual la pobresa és endèmica sempre es trobarà exposat a catàstrofes de tot tipus, fins i tot ecològiques i, per tant, serà un món insostenible. En definitiva hi ha moltes maneres d'entendre el desenvolupament sostenible. És una preocupació universal, però que cadascú interpreta segons els seus interessos. En aquest sentit per a mi és fonamental reduir dràsticament la pobresa. Desenvolupament vol dir créixer, però s'ha de fer de manera que un

"Un món en el qual la pobresa és endèmica sempre es trobarà exposat a catàstrofes de tot tipus, fins i tot ecològiques i, per tant, serà un món insostenible. En definitiva hi ha moltes maneres d'entendre el desenvolupament sostenible"

repartiment equitatiu de la riquesa permeti que tothom sigui respectuós amb l'entorn. Sinó, com podem demanar que un bengalí sigui solidari amb un nord-americà si aquest, per només posar una dada, consumeix l'equivalent a cinquanta-cinc barrils de petroli a l'any, mentre que l'altre només en consumeix tres... és simptomàtic que els moviments ecologistes tinguin més adeptes entre els ciutadans de països desenvolupats, que tenen totes les necessitats cobertes, que no entre els subdesenvolupats, no ho creu?

MANCA DE RECURSOS

- *En qualsevol cas, en quina situació ens trobam? Hi ha un debat universal i, com vostè diu, no sempre és senzill compaginar les necessitats de desenvolupament econòmic amb les mediambientals.*

- No, no ho és gens de senzill, però s'han fet avanços importants per arribar a conclusions factibles. La Cimera de Río, per exemple, va donar una sèrie de resultats interessants. Jo en destacaria l'Agenda 21 i la mateixa Declaració de Río, així com dos acords internacionals: el conveni marc sobre el canvi climàtic i el que

Paolo Bifani en el centre d'una de les taules rodones de Can Tàpera.

es refereix a la biodiversitat. Tot això ha dut a la creació per part de les Nacions Unides del Comitè de Desenvolupament Sostenible. Però al seu costat, cal constatar fracassos importants, entre els quals l'escassa, per no dir nul·la aportació de recursos per posar en pràctica l'Agenda 21. D'altra banda el Banc Mundial, mentre insisteix en el finançament de projectes dirigits a solucionar problemes globals, ignora la urgència i l'especificitat dels problemes mediambientals locals i nacionals. En general els recursos financers han disminuït i en aquestes circumstàncies no es pot anar enlloc. A Río es va recordar que els països havien de contribuir amb el 0'7 del seu producte interior brut al medi ambient. I la realitat és que no només s'incompleix aquest acord, sinó que els percentatges han disminuït claríssimament en els darrers dos anys.

LA MEDITERRÀNIA, DE NORD A SUD

- *Vostè ha dit que la situació no és igual a tot el món. Precisament la seva conferència s'ha emmarcat en un workshop sobre la Mediterrània...*

- No, no és igual a tot el món. Ni hi ha els mateixos problemes, ni l'evolució de les solucions és la mateixa. A l'àrea mediterrània ens trobam davant un nord industrialitzat i un sud subdesenvolupat, amb un creixement econòmic molt lent i, en canvi, amb notables in-

crements de població i de desocupació. Això marca una clara diferència social entre una i altra vorera que, no obstant això, tenen problemes comuns. També el procés d'urbanització és divers, amb una clara manca de simetria. Mentre al nord la població tendeix a l'envelliment progressiu, al sud passa exactament el contrari, amb una important migració rural a les ciutats. Això fa que la població que es concentrava a la costa entre Espanya i Grècia a la dècada dels vuitanta fos la meitat de tota la de la Mediterrània, que era de 360 milions d'habitants, mentre que per a l'any 2025 s'ha calculat que només serà una tercera part dels 570 milions previstos. La urbanització esdevé, per tant, la principal preocupació mediambiental.

- *És a dir, que el problema és, sobretot, a la zona litoral, on es concentren les grans ciutats?*

- En efecte, la degradació ambiental de la conca mediterrània es localitza fonamentalment al litoral. Així es pot constatar que el 70% de les aigües residuals urbanes són vessades a la mar sense cap tractament de depuració. Al sud ens trobam, per una banda, amb una gran manca d'infraestructures, però també amb una contaminació industrial prou intensa i, endemés, amb la causada per l'agricultura amb els seus adobs. Mentre que al nord, pot ser que les infraestructures siguin millors i que es depurin les aigües residuals, però la indústria continua pol·lucionant tant l'aire com l'aigua. Així el 60% de tota la contaminació del Mediterrani es genera a França, Itàlia i Espanya. Més encara, el 80% de la pol·lució industrial correspon a aquests tres estats. Les zones més contaminades són les del delta del Nil, les zones costaneres d'Algèria, el mar de Màrmara a Turquia, el sud-oest de la costa francesa i el nord-est de l'espanyola. Al delta del Nil s'estima que el vessament de residus sòlids és de devers desset mil tones diàries, mentre que a les altres zones oscil·la entre les quatre mil i les sis mil. La situació és greu, sobretot si tenim en compte que entre els residus hi ha molts de components tòxics com metalls pesants i altres components químics.

- *I què fan els estats davant aquesta situació?*

- Hi ha una legislació mediambiental que és escassa i que endemés costa de fer complir. Per afegit es tracta d'una legislació molt fragmentada que a una bona part de territoris és molt laxa, ineficaç o simplement inexistent. Això fa que molts d'agents contaminants actuïn amb total impunitat. Els estats s'excusen, però són hipòcrites, sobretot els del nord, perquè podrien localitzar fàcilment els focus de contaminació i posar-hi remei. I no ho fan. Per exemple, si es controlàs adequadament l'agricultura i la indústria de les conques hidrogràfiques del Llobregat, de l'Ebre, del Rodano, del Po i del Nil, doncs hauria desaparegut la major part del problema. El Po genera el 50% de tots els residus industrials d'Itàlia: és el culpable del 80% de tot el nitrogen i del fòsfor que es vessa a l'Adriàtic i, per tant, la causa de la seva eutroficació. La situació de l'Adriàtic és encara més greu que a la resta de la Mediterrània i s'agreuja més encara a causa de la indústria de l'exIugoslàvia, on la major part de l'energia s'obté de cremar lignits i carbó amb alt contingut de sofre. A Belgrad s'han arribat a registrar emissions de sofre que dupliquen les permeses per l'Organització Mundial de la Salut.

- *I què me'n diu de l'àrea més propera a les Illes Balears, és a dir, el Mediterrani occidental.*

- Ja m'hi he referit quan li he dit que el nord-est espanyol i el sud-oest francès registren un elevat índex de pol·lució. A la costa francesa no només s'hi concentra una forta indústria, entorn de Marsella i Niça, sinó que el Rodano serveix de claveguera per a bona part de la indústria situada a centenars de quilòmetres terra endins, de Lyon per exemple. Per la seva banda, Catalunya és responsable de més del 70% de la contaminació industrial espanyola que es vessa a la Mediterrània. Barcelona, per exemple, concentra el 40% de la indústria de pell de tota Espanya i, endemés, hi ha focus importants de contaminació de mercuri i plom a Roquetes, de cadmi a Alacant i Castelló i de plantes petroquímiques a Sagunt, Tarragona, Cartagena i, sobretot, a les badies d'Algesires i Portman. I, finalment, cal recordar que també Algèria, que sofreix en carn pròpia les conseqüències d'una tragèdia social, no se n'allibera de la pol·lució que és particularment seriosa a Skikda, Arzew i Annaba.

LES AIGÜES CONTAMINADES

- Sobre la Mediterrània s'ha escrit molt. S'ha dit que era una mar que es mor lentament a causa de la contaminació, ja no només pel sobrepoblament de la costa i la seva indústria, sinó també per la navegació...

- Sí, és cert. La situació és molt greu. Cal tenir en compte que la Mediterrània, tot i que només ocupa un 0'7% de tots els mars de la Terra registra un trànsit marítim que supera el 35% del comerç mundial de crus i productes petrolers, el 15% de productes químics i, en definitiva, el 17% de tot el comerç que es fa en vaixell. En els darrers anys s'ha reduït el nombre de vaixells, però se n'ha incrementat la capacitat total i, com a conseqüència d'això, també han augmentat els riscos d'accidents. Això fa que la Mediterrània sigui una de les mars més brutes del planeta, amb una concentració de quitrà que multiplica per deu qualsevol altre indret. N'hi ha prou a dir que la contaminació produïda a causa dels vessaments de petroli del trànsit marítim per la Mediterrània equival a un desastre de l'Exxon Valdés cada tres setmanes i això que aquest va ser un dels accidents ecològics més greus de la història.

- D'altra banda, Greenpeace ha denunciat una sobreexplotació pesquera a la Mediterrània que suposa una forta amenaça de cara a la pervivència de moltes d'espècies marines.

- La realitat és que l'activitat pesquera a la Mediterrània es veu afectada tant per la destrucció dels hàbitats marins a causa de la contaminació com per la mateixa explotació. Les arts de pesca que s'utilitzen són poc selectives, la qual cosa provoca un excés de pesca d'espècies no desitjades que, juntament a la massiva captura d'altres com la tonyina fa que haguem de parlar d'una explotació irracional i insostenible. En total són més d'un milió de tones anuals, de les quals la meitat corresponen a Itàlia i altres dues-centes cinquanta mil a les flotes d'Espanya, Grècia i Tunísia.

LA INSULARITAT, UN FET DIFERENT

- A la seva conferència ha fet esment a les illes, com un fet diferencial de la Mediterrània. En aquests moments des de les Balears es vol impulsar un sentiment insularista dins de la Unió Europea, perquè aquest fet es consideri per part de les institucions comunitàries. Hi ha, també, una diferència en relació al seu medi ambient i a un hipotètic desenvolupament sostenible?

- Les illes constitueixen sempre un espai limitat i com a tal fràgil des d'un punt de vista mediambiental, sobretot si sofreixen una pesada carrega poblacional com és el cas de les grans illes de la Mediterrània. De fet la insularitat és una de les característiques d'aquesta Mediterrània. Les illes suposen el 19% del territori de Grècia i el 14% de la població. A Itàlia el 16% i el 12% respectivament, mentre que al llarg i ample del Mediterrani s'ha de parlar de dues-centes illes habitades permanentment per una població que en el seu conjunt supera els deu milions de persones, la major part de les quals es concentren a les illes de la Mediterrània occidental: Sicília, Sardenya, Còrsega, Malta i les Balears. És clar, per tant, que la Unió Europea ho ha de tenir present i que ha d'aplicar polítiques diferenciades en tot allò que afecta directament el territori.

EL TURISME, ENTRE EL DESENVOLUPAMENT I EL MEDI AMBIENT

- La major part d'illes tenen un nivell de renda per capita per davall de la mitjana europea, a excepció de les Balears a causa del turisme. El turisme és un factor de desenvolupament, però també té costos ambientals...

- I tant! El turisme és molt important a tota l'àrea mediterrània. Es calcula que durant els mesos d'estiu els països mediterranis rebem més de quaranta-cinc milions de turistes interiors, és a dir, dels mateixos estats, i més de cinquanta milions de turistes estrangers, la qual cosa equival a les poblacions de tota Espanya i de tota Itàlia plegades. En termes absoluts el turisme representa el 9% del producte interior brut d'Espanya, el 8% de França, el 27 i el 17% respectivament de dos estats-illa com Xipre i Malta, el 7% d'Egipte o de Tunísia... etcètera. Des d'aquest punt de vista el turisme és positiu, però la seva pressió agreuja el problema de la contaminació, així com el de la sobreexplotació i consegüent esgotament dels aqüífers. El turisme és avui un dels principals consumidors de territori i d'aigua dolça, i generador de residus sòlids i de vessaments d'aigües brutes a la mar.

- La situació que descriu és decebedora. No obstant això, li veu solució?

- Hi ha necessitat d'una acció conjunta per part de tots els països costaners, però amb això topam amb una problemàtica que reproduceix l'enfrontament o el dilema nord-sud. En aquest sentit l'objectiu d'aconseguir un desenvolupament sostenible suposa haver de plantejar-se estratègies diferents, si bé han de ser complementàries. Mentre el nord ha de fer front a un problema de qualitat de vida, el sud lluita per aconseguir nivells de benestar que siguin dignes, la qual cosa fa que les polítiques de desenvolupament primin sobre la simple preservació del medi ambient. Tot això fa que urgeixi replantejar-se les relacions entre el nord i el sud mediterranis per arribar a uns mateixos objectius, a la qual cosa tots els països costaners estan obligats per la seva profunda vinculació econòmica, geogràfica i cultural. La Conferència de Barcelona de 1995 va obeir, justament, a la necessitat de crear un gran espai econòmic mediterrani, no només per accelerar el desenvolupament del sud i garantir els mercats de la indústria del nord sinó també perquè plegats podrem competir millor amb els altres grans espais econòmics del món.

"El turisme és positiu, però la seva pressió agreuja el problema de la contaminació"

L'arxipèlag balear és la prolongació de les serralades bètiques, i ara aquestes illes són habitades per deu mil espècies, entre les quals destaca l'home com a exemplar més depredador. Mallorca és l'illa de les terres roges, dels boscos pererosos, de les aigües molt netes. Aquestes són definicions presents a l'informe titulat "L'estat del medi ambient. Illes Balears 1996", que ha realitzat la Societat d'Història Natural de les Balears i que ha editat la Caixa de Balears, "Sa Nostra".

Un aprovat mediambiental per a les Balears

Gina Garcías

L'informe es divideix en tres grans blocs: el primer estudia el substrat on es desenvolupa la nostra vida: la terra, l'aigua i l'aire. El segon, descriu, analitza, valora i fa conjectures sobre el ventall de vida que ens envolta, més científicament anomenat "diversitat biològica". Finalment, el tercer capítol destria el grau de compliment del mandat bíblic "creixeu i domineu la terra", que ara anomenem "ordenació del territori". Tot està escrit de forma sobria, clara i catalana, d'acord amb la coordinació realitzada conjuntament pels biòlegs Natàlia Llorente i Guillem Pons.

-Quines són les principals conclusions de "L'estat del medi ambient de les Illes Balears"?

-En termes generals s'ha de dir que la situació mediambiental a les Balears mereix una qualificació d'acceptable. En terminologia escolar jo li posaria un 4,5. Particularitzant els conceptes, hi ha temes francament molt ben resolts per la societat balear, com són la depuració de les aigües residuals, tot i que s'ha de dir també que entre un 70 i un 80% de les aigües depurades no es reaprofiten i encara es tiren a la mar. Som una comunitat pionera i puntera quant a depuració d'aigües, però no quant a gestió d'aigües depurades. En canvi, quant a la gestió d'aigua potable tenim moltes deficiències. Més de la meitat del cabdal es perd per les canonades de distribució, i això és molt greu per a una comunitat pobra en aigua com és la nostra. Manquen campanyes de conscienciació a favor de l'estalvi de l'aigua. Un altre tema on hi ha mancances és la deficient protecció dels espais naturals. Es consagra, per llei, la protecció d'alguns espais i després no es fa la gestió que la protecció d'aquests espais necessita. El nostre informe també mostra les raons científiques per les quals s'hauria de ser més valent i ordenar una major preservació de la serra de Tramuntana de Mallorca...

-Sembla que són conclusions que donen suport científic a les reivindicacions més proteccionistes que es fan a les Balears.

-Aquest document no s'ha inventat res. Tal vegada el que fa és documentar algunes de les impressions i les diagnòstics que es fan des de l'any 85.

-Alguns dels responsables dels fets que se citen, s'han sentit molestos per alguna de les conclusions d'aquest informe?

-No. Perquè aquest llibre és sobretot un element de treball i de discussió. A més, si es detecta qualque error, nosaltres no tindrèiem cap problema per rectificar-lo. En qualsevol cas la Societat d'Història Natural és una entitat independent, que té múltiples col·laboradors, i una veu pròpia. Això ens permet que ningú no ens condicioni, ni empreses, ni grups socials, ni partits polítics. A vegades els que fan feina a una conselleria o a determinada empresa no poden ser totalment independents.

EL DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE

-Aquest llibre assumeix la definició que sobre el terme "desenvolupament sostenible" fa la Comissió Mundial sobre el Medi Ambient i el Desenvolupament, que diu: "És un desenvolupament que satisfà les necessitats del present sense comprometre la capacitat de les generacions futures per satisfer les seves." Vostè creu que ara tots els que diuen que volen un "desenvolupament sostenible" pensen el mateix?

-Estam contents que polítics i empresaris facin seu el terme "desenvolupament sostenible", però ens disgusta que es quedin només en les paraules. És el que ha passat amb les Directrius d'ordenació del territori. Les bones paraules inicials no ens han pogut ocultar que al darrere vénen noves autopistes, nous camps de golf, noves urbanitzacions... De la construcció litoral a la construcció interior... tot això no és massa sostenible.

-És el problema de les expressions ideològicament polisèmiques. Serveixen per quedar bé i no comprometen ningú.

-Ningú no és propietari de les paraules ni de les etiquetes. Ara tothom és ecologista. Tothom parla de l'ús sostenible del territori. Potser aquest consens inicial ja sigui una important passa endavant, però encara troba falta polítiques més conseqüents.

BIODIVERSITAT

-Tal com vostè recordava, "L'estat del medi ambient..." ens defineix com les Illes de les 10.000 espècies. És suficient biodiversitat?

-Nosaltres pertanyem a un ecosistema mediterrani, i aquesta és la xifra que hi toca haver. Hem de fer constar que s'han extingit algunes espècies a causa de l'acció de l'home a l'època prehistòrica, com va ser el "myotragus" (una cabra petita que habitava la muntanya mallorquina fa set mil anys), però aquesta xifra d'espècies vives, que només és aproximada, revela sobretot el gran desconeixement que encara patim sobre la natura que ens envolta. No tenim ni un simple catàleg, ni una llista sumària, dels animals que formen la fauna de les Balears. La majoria dels països occidentals tenen superat aquest tema des de fa molt de temps.

ELS DEPREDDADORS

-A quina època històrica l'home ha estat més depredador amb la resta de les espècies vives?

-Els vertebrats endèmics són els millors indicadors dels can-

Investigar aranyes i divulgar en català

Guillem Pons és, també, el director de publicacions de la Societat d'Història Natural de les Balears i, com a tal, és l'editor del "Bolletí de la Societat d'Història Natural de les Balears", que, amb periodicitat anual, publica en català les millors investigacions científiques relacionades amb les Balears.

-Quan era president del Govern, Adolfo Suárez creia que no es podien escriure articles científics en català.

-Doncs, miri. Feim intercanvis arreu del món, aquests articles són d'investigadors d'Austràlia, de Nova Zelanda, dels Estats Units... Una vegada publicats, enviam un exemplar als seus autors. Al principi els semblà estrany, veure'ls en una llengua que no coneixen, però a poc a poc se'ls fa entenedora. La publicació conté articles que no necessàriament fan referència a les Balears. Miri, aquest fa referència a una abella que es cria a la zona de Tarragona, aquest altre parla d'un grup d'escarabats que viu a Mallorca però també a Sudàfrica, aquest descriu una espècie de mosca que s'ha trobat a s'Albufera de Mallorca. A més, aquests llibres surten a bases de dades internacionals i a nosaltres, a més de la divulgació científica, ens agrada mostrar la nostra llengua.

-Vostè és biòleg. Quina és la seva especialitat?

-Faig la tesi doctoral sobre un tema d'invertebrats de les Illes Balears, concretament sobre unes aranyes. No em fa vergonya dir que som especialista en aranyes endèmiques de les Balears: les aranyes compleixen un paper important dins l'equilibri ecològic. Per exemple: un bosc no està format únicament pels arbres. El bosc precisa tenir uns fongs microscòpics per descompondre la matèria orgànica que

mor, i de la mateixa manera, també li fan falta alguns animals invertebrats que facin que tot aquest procés s'acceleri, i si hi ha molts d'invertebrats necessita que també hi hagi alguns depredadors que controlin la seva proliferació. Tots són necessaris, són com els instruments d'una orquestra.

-Quin és el misteri més seductor de les aranyes?

-En primer lloc, arribar a saber quantes espècies d'aranyes hi ha a les Balears. Es parla que en conjunt hi ha devers 10.000 espècies vives a les Balears però no sabem amb certesa quantes són. La catalogació dels vegetals és més completa. Els catàlegs de plantes del pare Bonafé són una base fonamental, i s'actualitzen permanentment. Ara ja podem comptar 1.700 plantes. Hi ha moltes més espècies animals, però se n'ha fet molt poca catalogació, encara. Hauríem de veure què és el que tenim, quines són les espècies més interessants, quines les més abundants... això i altres coses faig amb les aranyes. Ara faig la feina de taxonomia, és a dir, classificar totes les espècies d'aranyes que hi ha a les Balears.

-Quantes són?

-Moltes. Sembla que almenys són tres-centes. És una xifra sorprenent per als que coneixen una mica el tema. Igual passa amb els escarabats, ningú no hagués dit que hi ha més de dos mil espècies a les Balears, hi ha més classes d'escarabats que totes les espècies vegetals juntes.

-Què hem de fer quan ens topam amb una aranya?

-No és bo matar-les, perquè les aranyes protegeixen les cases, es mengen els moscards... i les terenyines són belles... A mi no em queda més remei que matar-ne algunes per estudiar-les.

vis ecològics de cada comunitat, i ens han mostrat que a les Balears el cop més traumàtic es va produir quan els homes arribaren a les Illes. Hi va haver un canvi faunístic molt important.

-Però, a quina època hi ha hagut més harmonia entre l'home i la natura? Sembla que ara és quan tenim més consciència de la capacitat de destrucció que té l'home. També és quan més destructius som?

-Hi ha distintes escales. El primer gran canvi es va produir fa set mil o vuit mil anys, quan les Balears varen rebre els primers homes. A partir de llavors els canvis han estat més suaus. I és efectivament ara quan les noves tecnologies poden destruir en poc temps el que els homes no han fet malbé durant molts anys. La tecnologia ha potenciat la capacitat depredadora de l'home.

-Segons el seu informe els elements més agressius amb la silueta de les Illes són les pedreres i la reconstrucció de platges. Són un luxe, aquests mals tan poca cosa?

-No, no. En tenim més. El consum i l'alteració del territori es fa de moltes més maneres.

EL LITORAL

-Quin mal produeixen les campanyes de regeneració de l'arena de les platges?

-És un tema delicat. A més de les repercussions que té sobre la biologia marina el trasllat de milers de tones d'arena, la regeneració de platges tal com es fa ara és tudar els doblers. El transvasament d'arenas crea nous corrents marins i, quan han passat un màxim de

cinc a deu anys, la platja ja està desfeta, i, a més, la dinàmica litoral pot haver col·lapsat també l'entrada a un port o provocat altres alteracions. I dic que és tudar els doblers perquè la tesi doctoral que ha realitzat l'investigador Jaume Servera demostra que hi ha altres mètodes més eficaços i més barats per aconseguir que les platges no perdin la seva arena.

-Quins?

-S'experimenta de forma efectiva amb la col·locació d'uns substituïus a la vegetació, que sempre havia servit per retenir l'arena de les dunes i que ara, per diferents motius, és inexistent. Aquest substituïu és una línia de canyet que forma una barrera física que impedeix que les onades se'n duguin l'arena quan hi ha temporal. I a més l'arena queda fixada de forma natural a la platja. Ens agradaria molt que les autoritats tenguessin en compte aquestes investigacions a l'hora de decidir les seves inversions.

L'AIGUA

-Si canviem de tema, el seu informe assegura que consumim un 30% més de l'aigua que tenim. I revela dues dades que mai no s'han divulgat massa: primer, que els camps de

golf consumeixen només un 1% de l'aigua potable -amb tendència a substituir-la a poc a poc per aigua depurada- i que en canvi l'agricultura es beu un 65% de l'aigua potable. Es poden treure moltes conseqüències d'aquestes dades.

-Sí, sempre s'ha parlat dels camps de golf com de grans consumidors d'aigua, i veiem que realment només n'utilitzen un 1%. Però el problema dels camps de golf no és tant el consum d'aigua sinó el consum de territori que fan. Cada camp de golf representa un complex urbanístic important. Quant al consum d'aigua potable que fa l'agricultura, s'haurien de començar a fer campanyes ambicioses perquè els regius es facin amb aigua depurada.

LA FUNCIÓ DE L'AGRICULTURA

-L'agricultura consumeix un 65% de l'aigua -un dels béns més escassos a les Balears- i crea menys d'un 2% de la riquesa. I cada dia que passa es veu més clarament que no és una activitat rendible. Quina és la seva funció en l'equilibri mediambiental? Aquesta funció és suficientment important com per mantenir l'activitat agrària?

-L'agricultura ha complit un paper molt important al llarg de la història, tot i que ara el sector terciari l'ha fet recular, i jo crec que continua tenint un paper important a les nostres illes, en primer lloc, com a forma de con-

servar determinats paisatges i, en segon lloc, com a proveïdora de determinats productes de qualitat que cada vegada més ciutadans saben apreciar. La preocupació mediambiental és una preocupació per l'equilibri natural, però també una preocupació per l'equilibri social. L'agricultura hauria de poder continuar consumint tota l'aigua que precisa, però les autoritats haurien de fer que l'aigua que consumís l'agricultura fos depurada i barata per als pagesos. Així hi hauria un doble aprofitament dels recursos.

-El Govern ha fet suficients esforços perquè els pagesos consumeixin aigua depurada, o li basta aconseguir que les platges siguin netes?

-Augmenta a poc a poc la reutilització de l'aigua depurada. Ara ja gairebé se n'empra un 30%. Els pagesos també haurien de ser un poc més llançats i acollir més positivament aquestes iniciatives. L'aprofitament de les aigües residuals per part dels pagesos per ventura hauria fet innecessària l'"operació vaixell" en la qual ens hem gastat entre 4.000 i 6.000 milions de pessetes.

LA PESCA

-En parlar de la pesca el seu informe coincideix amb el que

diuen els pescadors en arribar a port: que cada dia hi ha més poc peix. La situació és preocupant?

-Donar imatges catastrofistes és falsejar la realitat i no condueix a res. S'han d'analitzar els problemes reals, veure quines són les perspectives i cercar solucions a llarg termini. L'informe suggereix la implantació de vedes i la creació de reserves marines.

-L'experiència de Cabrera ha estat positiva?

-Ni sí ni no. Però s'ha de dir ben clar que a Cabrera es pesca més ara que quan l'arxipèlag no estava protegit, perquè els pescadors als quals se'ls ha mantingut la llicència de pesca al Parc Nacional han incrementat les seves captures. És un tema delicat. Quan el GOB i altres entitats demanaven, fa vint anys, que Cabrera fos un Parc Nacional, aquestes organitzacions es pensaven que Cabrera podria tornar a albergar els vellmarins. Ara veiem que no. Ara seria una ingenuïtat intentar dur el vellmarí, perquè es pesca més que mai a Cabrera, no hi ha cap cala on es pogués garantir la seva integritat.

-Cabrera no és, per a vostès, un bon exemple de reserva marina.

-No, en absolut. Però continuam fent feina. Ara la Conselleria d'Agricultura i Pesca estudia seriosament una proposta documentada de la Societat d'Història Natural de les Balears, que proposa que l'illa del Toro i les illes Malgrat de Mallorca siguin declarades reserves marines. De totes formes crear reserves de pesca no basta per solucionar el problema. S'ha de controlar també l'increment de l'activitat pesquera, que es fa cada dia amb unes arts més potents i més depredadores.

ELS BOSCOS

-Passem de la mar als boscos. Al seu informe s'explica que en pocs anys ha augmentat un 25% la superfície dedicada a bosc.

-Aquestes dades són el resultat d'un altre informe previ, crec que era del Banc Bilbao-Vizcaya, que deia que hi havia hagut a les Balears un augment del 25% de la superfície forestal. Nosaltres hem observat aquesta dada amb un cert escepticisme, perquè comptabilitza com a augment de la massa forestal el naixement de pins i altres coníferes a zones prèviament devastades pels incendis, quan és ben sabut que aquestes són espècies piròfites, és a dir, que per néixer necessiten precisament la prèvia destrucció causada pel foc. La imatge que nosaltres tenim de les Balears és una imatge més propera a un bosc mediterrani amb alzinar, que té un creixement més lent, i que li costa molt més de recuperar-se d'una catàstrofe com és la del foc.

-També s'hi diu que les Balears pateixen un procés de desertització.

-Aquest és un procés que afecta tota la Mediterrània, i no estrictament les Balears. La repetició dels incendis forestals a les mateixes zones empobreix dramàticament el sòl. Aquests factors contribueixen a provocar, a llarg termini, el canvi climàtic. La Cimera de Kioto demostra que aquests no són cants de sirena dels ecologistes, sinó que la gravetat del problema es fa evident. No és el forat a la capa d'ozó el que ara més preocupa, sinó l'efecte d'hivernacle de l'acu-

Guillem Pons (Palma, 1964) és zoòleg. Llicenciat en ciències biològiques, s'ha decantat per l'estudi de la fauna de la Mediterrània occidental, i ha centrat la major part dels seus estudis a les Balears, però també a altres regions de la Mediterrània com Còrsega, Sardenya, i el Llevant de la Península Ibèrica. Algunes de les seves recerques han estat patrocinades per la National Geographic Society. Amb la col·laboració de Miquel Palmer, Guillem Pons va fer el "Recull de la fauna endèmica de les Balears" (Palma, 1996), que ha rebut el premi Jaume I de l'Institut d'Estudis Catalans, en ser considerada la millor investigació que inclou les Balears i el País Valencià els darrers quatre anys. És membre de la Junta Directiva i director de les publicacions de la Societat d'Història Natural de les Balears. Aquesta societat es va crear a Mallorca fa quasi 50 anys amb l'objectiu d'investigar, divulgar i preservar el patrimoni natural de les Balears. La implantació de la Universitat a les Illes Balears i, posteriorment l'Institut d'Estudis Avançats, del Consell Superior d'Investigacions Científiques, donaren un nou impuls a l'activitat de recerca i divulgació de la Societat, que manté els seus objectius, rejovenida per la renovació periòdica dels seus òrgans de direcció.

mulació de CO₂, de la qual els països més industrialitzats són els més responsables.

-Què espera vostè de cimeres com la de Kioto?

-Poca cosa, la veritat. Cada dia som més escèptic. Amb la Cimera de Río ha estat igual. Passats cinc anys, què en queda de les esperançadores declaracions d'intencions i dels compromisos signats? Les coses continuen pràcticament igual.

LA CONTAMINACIÓ

-A l'Estat del medi ambient a les Balears també es parla de la contaminació que es produeix a aquestes illes: de la contaminació que causa la producció d'energia, de la provocada pel tractament dels fems, de la contaminació sonora de l'aeroport i de la que provoca la indústria de l'oci... Però si es mira el cel, la situació no sembla tant preocupant.

-El problema no és tant si s'ha arribat o no a una situació preocupant, com saber si es fa tot el que es pot fer per mantenir la qualitat mediambiental de les Balears. Nosaltres som una comunitat rica i és clar que podem comprar i pagar el dèficit d'energia o el dèficit d'aigua que patim. Però hauríem de saber que no tot es pot comprar i, a més hem de ser conseqüents. Per exemple, és una barbaritat comprar Mondragó per fer un parc natural i a continuació permetre que els cotxes aparquin sobre les dunes, fins a la platja. No és normal permetre tantes visites al parc de s'Albufera, és un parc massa massificat, ja un parc malmenat. El nostre informe vol ser un document científic i fred, però també una base per fer una crida a la consciència col·lectiva, perquè nosaltres pensam que l'estat del medi ambient a les Balears depèn de nosaltres.

Sota el títol de "L'estat del medi ambient a les Illes Balears, una responsabilitat de futur compartida", el passat 28 de novembre en el marc de les III Jornades de Medi Ambient celebrades a Can Tàpera, tengué lloc una taula rodona a la qual foren convidats **Antoni Alcover** (president de la Societat d'Història Natural de les Balears), **Xavier Pastor** (director executiu de Greenpeace-Espanya), **Joan David Tàbara** (doctor en sociologia ambiental de l'Institut d'Estudis Socials avançats del CSIC i professor adjunt de la Universitat Pompeu Fabra) i **Francesc Triay** (vicepresident del Consell Insular de Mallorca). La taula fou moderada per **Andreu Ramis**, cap de gestió social i cultural de "Sa Nostra".

Les coses que no tenen preu

Magdalena F. Mulet

Tot i que avui el territori, l'aigua, el medi són moneda de canvi, valor de mercat a la nostra societat, hi ha coses que no podem comprar quan s'acabin...

Ramis: Per introduir el tema, podríem començar per fer una valoració de quin és avui per avui l'estat de salut del medi ambient de les Illes Balears, i també podrien des dels seus particulars punts de vista fer una avaluació de la percepció que socialment es té de les problemàtiques mediambientals i de conceptes com "nivell de vida", "qualitat mediambiental", o "sostenibilitat".

Triay: Per començar m'agradaria que plantejéssim les qüestions de medi ambient i de gestió del territori com dos temes inseparables, i crec que aquest és, endemés, un moment molt propici per parlar-ne perquè som a la meitat d'una informació pública d'un document molt important, les Directrius d'ordenació del territori, i dic important no perquè prejudgi el seu contingut, sinó perquè fa deu anys que l'esperàvem.

Aquest debat es produeix a un moment en el qual les previsions d'ús del territori, com diuen aquestes mateixes directrius a la seva part expositiva, es troba en una situació de liberalisme tal que els planejaments municipals permeten edificar a les Illes Balears tant com hi ha edificat, i si això fos així, hi cabria cinc vegades la població empadronada actualment a les Illes. És una gran qüestió que incideix sobre el territori, no podem parlar d'estat del medi ambient sense parlar del territori.

Un altre tema a posar sobre la taula és el de l'aigua, que està, i ha estat sempre fora de con-

trol, però ara la qüestió és d'una evidència absoluta, de ruptura de tot tipus d'ordenació, no tan sols pel fet que s'hagi hagut d'acudir al transvasament d'aigua des de la Península, sinó també perquè realment, per començar, hi ha un desconeixement de la realitat hidrològica, ja que tan sols no estan catalogats els pous existents, i hi ha descontrol en la gestió dels aquífers de Balears, sinó que no hi ha voluntat per introduir una disciplina en temes d'aigua.

Un altre aspecte és el de la gestió de les aigües residuals, com a un capítol important de la gestió del cicle de l'aigua. I aquí jo crec que s'ha avançat molt en matèria d'infraestructures, però encara som a una fase molt primitiva de depuració d'aigües residuals, hi ha un problema ocult, però que es convertirà en un problema real a mesura que apareixi informació: el tractament dels fangs de les depuradores, un nou producte contaminats que exigeix tractaments i infraestructures específics.

L'altre capítol, molt polèmic, són els residus, en aquest cas com a mínim hi ha una planificació, mentre que en els altres ni això. Ara bé els residus urbans també han d'esser objecte de debat per part del Govern balear.

Antoni Alcover

I tornant al principi, després d'haver exposat les principals qüestions que al meu parer s'han de solucionar, vull dir que tots aquests temes han d'esser objecte de debat, no només per exposar un estat de la qüestió, sinó perquè hem d'arribar a conclusions operatives, que s'hauran d'incloure a aquest document de directrius d'ordenació territorial que tracta d'esser un document globalitzador

Xavier Pastor

de tots els problemes del territori. I que, com deia, a l'any 87 la llei establí que en el termini de vuit mesos el Govern presentaria aquest avanç, i en lloc de vuit mesos, termini que segurament era un voluntarisme dels legisladors, han estat deu anys.

Durant aquest temps hi ha hagut també elements positius, com per exemple la Llei d'espais naturals, una llei que tothom s'adjudica com si fos el seu mèrit però que sens dubte fou més mèrit d'uns que dels altres. És un text que va més enfora que qualsevol altre d'altres comunitats, en la seva voluntat no només de fer argumentació teòrica, sinó en la precisa definició sobre el mapa de quins són els límits de les àrees, i fou una gran decisió que hem de considerar irreversible en el sentit que s'ha d'ampliar i millorar, però que no hi ha d'haver retrocessos en els espais ja catalogats, encara que actualment sí hi ha hagut un intent amb la zona del Cap Pinar, a Alcúdia.

ALTERACIONS DEL MEDI BIOLÒGIC

Alcover: La gestió del medi ambient és una temàtica summament complexa, i ho dic també des de l'experiència que ens dona haver fet l'informe sobre l'estat del medi ambient a Balears, perquè ens hem trobat amb dificultats que després s'han convertit en mancances al document. Però és que l'abast dels temes a tractar per poder avaluar l'estat del medi ambient inclou des del tràfic d'espècies protegides fins a qüestions demogràfiques.

La meua anàlisi ha d'esser per tant des de la simptomatologia que presenta la naturalesa de les Balears, l'estat de la qual ens posa de manifest que hi ha problemes al nostre medi. Podem parlar de l'impacte paisatgístic, de les alteracions del medi físic, reducció de platges, etc. Jo puc referir-me més a les alteracions del medi biològic: probablement manco d'un 1% del territori de les Illes Balears representa ecosistemes naturals, i aquesta és una proporció molt baixa i hi ha una gran part del territori destinat a usos agrícoles, que endemés són usos tradicionals i que s'han anat desenvolupant al llarg d'una interacció home-naturalitat que ha tenguut lloc al llarg de segles i que ha conduït a pautes culturals que mereixen ésser conservades. Quant al medi hídric, no en parlem!, actualment es constata que les grans extraccions d'aigua duen a l'extinció en massa d'espècies que estan lligades als ambients aquàtics i arribats a aquest punt hem de demanar-nos quin és el futur de les nostres illes i per a això sí que són importants, estic d'acord amb Tiray, les directrius territorials. Som una societat rica i, el que és més tràgic, insaciabla, i el nostre perill, tal volta sigui aquesta mateixa riquesa perquè si no tenim aigua, en duim, si ens manca energia, podem dur-ne, si ens manca territori, ja ho veurem...

USURPACIÓ DE LLENGUATGES

Pastor: Jo vull abordar el tema des d'un punt de vista que no és gens nou, però que m'obedeix. Quan se'ns ha demanat que analitzem la situació del medi ambient a les Balears,

jo pensava que és impossible fer un balanç de la situació actual sense fer un poc de memòria, sense repassar el passat més recent, perquè si no tenim una visió clara del que ha estat el passat més recent, ens condemnam a repetir els mateixos errors.

Tot és a les hemeroteques, si no aprenem dels errors i de les actituds equivocades no serveix per a res i es repetiran els mateixos errors, i sobretot es perdonaran aquests errors a persones que ara amb un altre discurs continuen fent el mateix.

Avui tothom és ecologista, no hi ha cap economista, ni cap polític, que no sigui ecologista, cap mitjà, tothom defensa el medi ambient, i aquesta defensa en segons quines boques i segons quines plomes fa tremolar. Per això dic que hem de tenir memòria històrica, perquè el nivell de cinisme al qual es pot arribar, el nivell d'hipocresia és brutal i fa empegeir.

Ara a Calvià Margarita Nájera, amb mèrit, ha guanyat el premi sobre ciutats sostenibles de la Mediterrània, però hem de recordar els errors i hem de veure que molt de tot això, massa sovint foren errors comesos pels mateixos que després els han de corregir i ens han de donar la raó als qui fa vint anys ho dèiem. Fins i tot els hotelers volen una moratòria urbanística, quan el GOB la demanà ens tractaren de bojos, ara fa uns anys, i se'ns qualifi-

Triay: "No podem parlar del medi ambient sense referir-nos al territori"

Joan David Tàbara

cà d'anar contra el progrés i de fomentar l'atur.

Ara aquesta majoria conservadora que presumeix a Europa d'espais naturals, no afegeix al seu discurs: "i aquests espais els tenim a pesar que jo vaig votar en contra de la seva protecció". Els que demanen un centre de Palma lliure de cotxes, són els mateixos que l'impediren quan el GOB pressionà per al tancament del casc antic, l'any 78 o 79, per posar un exemple.

Els arguments ecologistes, que són tildats de catastrofistes i de demagogs, es corroboren deu o vint anys després quan les coses ja no tenen remei, a pesar que foren advertides, però els responsables polítics continuen en actiu, no han rebut cap càstig, ni cap sanció, i fins i tot continuen rebent el suport d'una població que sembla no tenir memòria històrica.

Pastor: "Si no tenim una visió clara del que ha estat el passat més recent, ens condemnam a repetir els mateixos errors"

Amb tot això el que vull és significar que el GOB, el paper social del GOB, i parl molt més del GOB que de Greenpeace, perquè pens que la seva tasca ha estat decisiva en l'evolució del medi ambient a Mallorca i que la societat mallorquina té un deute real amb l'associació, ha jugat un paper molt important a aquesta societat, i que hotelers, constructors i tots els agents econòmics també tenen un deute amb el GOB, perquè si tenim el que tenim és gràcies al GOB: sa Dragonera, la Punta de n'Amer, es Trenc i tants d'altres espais, ara no existirien...

EL PAPER DELS CIENTÍFICS

També vull denunciar el paper dels científics, que sempre necessiten una prova més, i que sovint són poc compromesos, sempre necessiten més proves i més investigació, perquè clar, la seva carrera científica, la seva credibilitat és en joc i no poden adoptar riscos ecologistes, que podrien semblar poc

rigorosos, i folklòrics. Si ens referim a un exemple concret podem parlar del canvi climàtic, que ja anunciàvem els ecologistes fa anys. Ara, després que ho advertíssim, els científics fa un any s'han pronunciat en aquest sentit, i ara hem de córrer per reduir les emissions de CO₂ amb urgència, però la societat no percep aquest problema com a seu, al Parlament no se'n parla de canvi climàtic, i això no obstant el canvi climàtic farà pujar el nivell de la mar fins al punt que les platges mallorquines desapareixeran, i què farem si desapareixen les platges?, en drem de noves?, van errats si es pensen que aquest problema es pot resoldre tirant cada any doblers a la mar, abocant arena a les costes, perquè la mar se la'n torni a dur!... i aquesta és la moral que impera.

Les qüestions realment importants no es debaten ni al Parlament ni a la societat, però ens afectaran i les solucions que la nostra socie-

tat prengui, de manera directa o indirecta han d'anar lligades a l'estalvi d'energia i a la potenciació de les energies renovables.

Aquí seria possible fer polítiques energètiques i això no obstant, quan feim aquestes propostes, el Govern les elimina amb un informe d'una pàgina: "les propostes de Greenpeace són utòpiques": aquest és l'estat del medi ambient.

Sempre són els mateixos, i els que aquí impulsen la incineració, perquè, argumenten, "la societat no està preparada per al reciclatge", són els que voten a Barcelona la paralització de la incineració prevista de tres-centes mil tones al port de Barcelona i posen en marxa un programa de reciclatge de l'àrea metropolitana de Barcelona amb tres milions de persones i trenta i molts municipis i calculen que en set anys reciclaran més d'un 60% dels fems!

VARIABLES SOCIALS

Tàbara: La meua visió és d'un extern a les Illes i per tant des d'aquesta perspectiva vull recollir alguns dels comentaris que s'han fet a aquesta taula.

S'ha comentat que els problemes ambientals estan molt relacionats amb els temes territorials, i jo hi estic d'acord, però vull matisar, perquè les qüestions ambientals van més enllà del problema de la dimensió territorial, cada vegada més estan lligats a altres variables que són sobretot socials i socioeconòmiques, en concret estan lligades als estils de vida i als del de producció: al consum per capita d'energia, a la producció per capita de residus, i a la intensitat, no només quantitat, dels efectes d'aquests residus, i per tant són dimensions que no van lligades només al territori, sinó que tenen factors de tipus social, cultural i econòmic, perquè els problemes que s'han apuntat a aquesta taula no només ocorren a les Illes Balears, sinó arreu del món occidental.

EN EL TORN DE RÈPLIQUES I DIÀLEG hi hagué dues intervencions. En primer lloc parlà el regidor d'Els Verds de Sant Lluís de sa Talaia, **Sr. Buades**, per manifestar el seu total desacord que els polítics conservadors siguin responsables directes del desenvolupisme actual, i recordà que tant l'aeroport de Palma com el projecte d'ampliació del port d'Eivissa varen ésser realitzats per una Administració central, en aquells moments socialista. **Buades** en la seva intervenció posà múltiples exemples per demostrar que tant els socialistes com els conservadors tenen una mateixa responsabilitat (incineradora, autopista de Llevant etc.).

Al seu parer no només hi ha polítics incapaços de donar protecció al medi ambient al PP, sinó que també hi ha mancances a altres institucions i denuncià el fet que al Consell Insular no hi hagi un servei d'assessorament energètic per a eficiència, arquitectura bioclimàtica o energies netes. Coses que, al seu entendre, són possibles. Segons **Buades** no basta dir que el PP no ho fa. El regidor de Sant Lluís reclamà creativitat i imaginació. Per últim demanà coherència en matèria ambiental perquè, segon manifestà, falta consens entre administracions d'un mateix partit. **Buades** atacà el Partit Socialista, perquè la seva argumentació, va dir, és que els conservadors "ho fan pitjor".

El regidor reclamà la responsabilitat de tots aquells que d'una manera o l'altra tenen veu a les institucions, perquè hi ha coses que són irreversibles.

Per al polític d'Els Verds, la construcció residencial no crea llocs de feina, i es remeté a un estudi fet a la Diputació de Girona, i és, digué, molt més impactant i altament lesiva per al paisatge i per als recursos. Aquí, sentencià "no s'han fet aquests estudis de rendibilitat social", el regidor es demana per què?

En el torn de rèpliques i per al·lusions, **Triay** contestà que "a Mallorca no importa fer aquests tipus d'estudis del que és una evidència".

Per últim en la seva intervenció **Buades** demanà més participació ciutadana per resoldre els temes de medi ambient.

Quant a l'autopista de Llevant, **Triay** manifestà que el seu partit no la vol i que s'ha de millorar la carretera de Manacor i la de Llevant endemés del transport públic.

Triay defensà la incineració com a sistema de gestió necessari per a grans volums, no contaminant i eficient, encara que, digué, no ha d'ésser l'únic. El vicepresident del Consell de Mallorca recordà que la institució és gestora, però no legisladora.

Quant al canvi climàtic, manifestà estar d'acord que s'ha de fer pedagogia, perquè els ciutadans no el veuen com un problema que ells creïn, i l'actitud és de fatalitat, encara que, reconegué, les conseqüències seran importants per a Balears.

Triay declinà el paper del Consell com a panacea, com a institució que ho podrà resoldre tot, perquè, manifestà, el seu pressupost, és molt limitat i en moltes coses no pot donar resposta, per a **Triay** el Consell s'ha de centrar en les seves responsabilitats i fer-ho bé.

Maria Teresa Oms, responsable de Medi Ambient i Química de Tirme, en el torn de rèpliques intervingué per manifestar el seu desacord amb les opinions expressades per **Xavier Pastor**, **Oms** es referí a les dades donades quant al reciclatge dels residus i també contraposà les seves opinions a les de Greenpeace, representats a la taula per **Xavier Pastor**.

En primer lloc plantejà que el canvi de discurs per part dels polítics no només no s'ha de criticar i ridiculitzar, sinó que ens ha d'alegrar, perquè en la seva opinió, "està bé que hi hagi un canvi tan

evident per part dels que ens governen". Això, manifestà, significa un canvi de sensibilitat, i argumentà la seva manifestació tot dient: "Si ha canviat el discurs és positiu, si els polítics han assumit el discurs ecologista no és un fet per ridiculitzar sinó per estar-ne ben contents com a societat."

D'altra banda **Oms** es referí al fet que els agents científics no es "mullin", per a **Oms** això és també positiu perquè els científics han d'expressar fets constatats, i no opinions, i no han d'estar sotmesos a grups de pressió.

Endemés la representant de **Tirme** va fer una sèrie de puntualitzacions quant al reciclatge a l'àrea metropolitana de Barcelona, on, segons les dades que ella maneja, el 60% del reciclatge és la xifra referida als envasos (que són el 25% del fems) i no a la totalitat dels residus. Per a **Oms**, països que ens duen molts d'anys d'avantatge en temes de reciclatge ni es plantegen reciclar més enllà del 60% de fems urbans, perquè, digué, després de trenta anys de treballar-hi arriben al 30 o al 40%. **Oms** manifestà que és difícil partir de zero i en dos anys arribar al 60% del reciclatge.

Quant al canvi climàtic **Oms** també volgué fer unes puntualitzacions i el lligà a la problemàtica del fems, perquè, manifestà, no poden anar per separat, la fermentació de fems a abocadors produeix més gasos (CO₂ i metà) que qualsevol altra cosa i que per tant la incineració no ha d'ésser l'únic sistema, però és ben necessària.

Oms reclamà a Pastor que ell també faci una rectificació en aquells temes en els quals ha fet manifestacions contra la incineradora i que després s'ha vist que no eren certes, (compliment de la normativa europea, emissió de dioxines, etc.). Per a **Oms** la incineració no només no produeix més dioxines sinó que redueix les que es produeixen per altres sistemes d'eliminació dels residus.

La cap de Medi Ambient de Tirme reclamà dels ecologistes que no caiguin en els mateixos errors que critiquen amb tanta veheència.

Contestà per al·lusions a la seva intervenció **Xavier Pastor** qui de forma ben acalorada, matisà tot dient que el canvi de discurs dels polítics si no va acompanyat d'un canvi d'actuació és una estafa a la societat, ja que només incorporen el discurs ecologista perquè ven i no perquè tinguin cap intenció de canviar la seva actuació, i es reafirmà en les dades donades sobre reciclatge, i, afirmà, que "si dóna dades és perquè les té ben clares".

Pastor insistí a denunciar l'actitud d'aquells científics que no es volen comprometre a manifestar el seu punt de vista públicament per no desagradar l'Administració, i demanà un compromís per part d'aquells que pels seus coneixements i posició haurien d'erigir-se en la veu de l'ecologisme, encara que -digué- aquesta no és l'actitud de tots els científics.

El representant de **Greenpeace** rebaté **Oms** també en el tema de lligar el canvi climàtic als residus perquè, digué, la disjuntiva no és abocadors-incineració, que perverteix el discurs, sinó incineració-reciclatge, i en aquest cas la balança només es pot inclinar cap al reciclatge i reducció en origen dels residus, encara que això, inistí, no ho farà encara que pugui l'Administració perquè afecta mecanismes del mercat, i aquest és sempre el punt clau. Per això els ecologistes molesten tant i creen tant de rebuig, perquè desbaraten els negocis, i l'especulació, i és per això que són insultats, i posats en ridícul perquè a aquestes illes toquen la fibra, molesten, acabà dient.

I també estan lligats a les variables polítiques i administratives. Sota aquesta anàlisi l'enfocament de la política pública i de les polítiques ambientals s'hauria també de dirigir cap a aquestes variables socials, és a dir, cap a la modificació d'aquests comportaments, modes de producció i estils de vida.

Una altra paraula que s'ha mencionat aquí ha estat la "necessitat de definir uns objectius, sobre

què es vol, i això, quan es parla de política ambiental és essencial, evidentment es tracta d'objectius que han d'ésser dinàmics perquè la mateixa idea de sostenibilitat és una idea de canvi, no es pot dir "volem això" sinó que s'ha de dir "volem això però sempre amb un patró dinàmic", el problema no és definir objectius perquè cadascú pot definir els seus, sinó veure com s'han establert

Francesc Triay

aquests objectius per arribar a un consens que permeti solucions. A mi només se m'acut fer-ho de tal manera que arribi la democràcia al seu límit. I el problema, que ja apuntava Pastor, és que tot i que de cada vegada hi ha una conscienciació ecologista més estesa, tothom, deia Pastor, avui és ecologista, però en canvi veiem que aquesta conscienciació palesa, no es transmet al sistema polític

Tàbara: "Les qüestions ambientals van més enllà del problema de la dimensió territorial, cada vegada més estan lligats a altres variables que són sobretot socials i socioeconòmiques"

ni a les esferes de decisió. I hi ha una mena de "décalage" entre la ciutadania i el poder que amb les seves decisions han de fer possible una solució, s'ha de cercar una participació per resoldre el problema.

Ramis: Com ha evolucionat la societat de les Illes Balears en aquest procés de presa de consciència, quina és la seva percepció respecte dels problemes mediambientals?

NIVELLS DE SENSIBILITZACIÓ

Triay: Jo tenc entès que a les Illes Balears hi ha un nivell de sensibilitat en matèria mediambiental, urbanística i territorial, notablement superior al de la resta de les comunitats autònomes. I per tant la

lluita ecologista, que, efectivament, ha anat contra corrent, però que gota a gota ha entrat dins les consciències del conjunt de la societat, i que ha anat guanyant credibilitat i la batalla ideològica i argumental, i fins i tot, encara que sigui instrumentalitzat el seu discurs, és utilitzat pels governants conservadors com es veu a les Directrius, tot això fa que siguem una societat molt sensibilitzada en matèria de medi ambient des dels anys setanta i si precisament aquestes qüestions se centren en matèria de territori és perquè tenim una indústria que basa el seu model productiu en el territori. Per tant, tot i que Tàbara té raó quan diu que els problemes ambientals no són tant problemes territorials com socials, el que passa és que en el nostre cas ambdues coses conflueixen. I aquest és el debat no només de la societat sinó també de les institucions, no crec que a cap altre lloc de la Península l'aprovació d'una urbanització pugui ésser tan debatuda com a Balears, és un gran debat social, i un altíssim percentatge de qüestions parlamentàries giren entorn d'aquesta problemàtica, i endemés no tots els poders són insensibles a aquesta voluntat de la societat. Al Consell de Mallorca, que és una experiència petita, i endemés dirà Pastor que contradictòria, perquè tenim una planta incineradora... però també altres coses, entre les quals s'hi compta la Comissió Urbanística de Mallorca, vivim, si se'm permet dir-ho en un terme subjectiu, una autèntica tragèdia perquè no som legisladors, som executius, i hem de posar en pràctica lleis que no feim, i ens veiem en la disjuntiva entre el que no s'hauria de fer i el que les lleis permeten de fer i no podem oblidar les garanties jurídiques i els drets de les persones i per tant ens hem de debatre sovint entre el que no volem i el que és possible, i això fa que de vegades les decisions es retardin més del que és desitjable, perquè sabem que si ens pronunciam segons com, tanmateix les qüestions aniran a parar a uns tribunals que ens faran aplicar les lleis vigents, i aquesta és una tensió constant en una institució on hi ha un pacte de tres partits, molt complicada d'altra banda... però que es diu "de progrés".

LA BALEARITZACIÓ UN MODEL QUE IMITEN

Alcover: No hem d'oblidar que tot i que encara que hi hagi aquest debat de caire ecologista del qual parla Triay, Balears exporta a altres països, al Carib, la manera de destruir el paisatge, aquesta és una responsabilitat de la nostra societat, hauríem d'exportar ecologia...

Tàbara: Evidentment la dimensió territorial és molt important en les qüestions mediambientals, sempre roman i és al fons, però la meua intervenció anava encaminada a destacar la importància dels sistemes de vida i de producció com a qüestió principal en els problemes mediambientals, també estic d'acord que molts dels problemes mediambientals se solucionarien només aplicant la llei, la legislació vigent.

RESPONSABILITAT DE FUTUR

Pastor: Jo no veig canvis al futur, probablement

és perquè estic decebut, cada any penses que s'ha arribat ja a una evidència i a un consens, però ca!, només canvia el discurs. Ja ho he dit, les perspectives d'urbanització rural ara són increïbles. Pensam que el litoral ja està resolt... però surt es Canons, i Cap Pinar, etc....

Aquest és el drama dels ecologistes: quan guanyam una batalla no és per a sempre, a qualsevol moment pot ressorgir el tema, i temes que dormen, desenvolupaments que no s'han fet a un moment determinat perquè hi ha hagut pressió i mobilitzacions esperen, com a dormits una conjuntura més favorable. Els ecologistes mai no podem estar tranquils, aquesta és una característica de la lluita ecologista. Quan perdem una batalla és per a sempre, però quan es guanya no és per a sempre, sempre hi ha un port esportiu esperant que canviïn les circumstàncies per poder-se fer, una urbanització, etc..., si el que fa falta és mantenir el sector constructor, peça clau en totes aquestes decisions, doncs, es pot fer el que es fa a Calvià, reestructurar i reciclar. No és necessari consumir més territori per mantenir aquest sector econòmic.

El discurs ecologista és tan viable i tan lògic que sembla mentida que els polítics no se n'adonin, i clar que se'n temen, el que passa és que només miren el curt termini, no tenen la responsabilitat del futur.

Només hi ha canvi dialèctic i retòric. Ara els ecologistes podem firmar el que diu Matas, però només el que diu, no el que fa.

EL DEFENSOR DEL MEDI AMBIENT

Tàbara: Hi ha un desequilibri entre el poder i la conscienciació. I els que tenen més poder són els més lligats a interessos particulars.

A Menorca, on he fet un estudi, l'activitat principal que es percep com la que més afecta el medi ambient, és la urbanització, efectivament, però s'urbanitza. I com a consideració final jo vull proposar la creació d'una figura: el Defensor del Medi Ambient, seria una manera d'obligar l'Administració a complir allò que ha de fer. Un pont entre la consciència mediambiental i el poder.

Pastor: Quant al canvi polític, és cert que serà necessari perquè millorin aquests temes. Però hem de tenir en compte que els que són ara oposició també han governat a llocs on s'han fet tants de disbarats com als llocs on hi ha el PP.

Si hi ha un canvi i governen al Govern balear els progressistes, mitjançant un Pacte de Progrés o qualque cosa similar, hauran de donar solucions, perquè hi ha una responsabilitat brutal.

Triay: Dins els partits també hi ha sensibilitats dife-

Andreu Ramis

renciades. I clar que hem de fer autocrítica, i sobretot revisar amb la perspectiva d'avui. A partir del 83 es començà a fer feina amb la Llei d'espais naturals, i les sigles ANEI, les vaig inventar jo, si puc posar-me una medalla, però aquest procés acabà l'any 91 amb la Llei d'espais naturals i Cabrera.

És cert que hem de fer autocrítica, i és cert que no es demanen responsabilitats, però també és cert que la coherència no s'agraeix socialment, i els polítics no ho poden fer tot.

Tàbara: Estic d'acord amb l'afirmació de Triay quan diu que no són els polítics que ho han de fer tot, no ho haurien de fer tot, més aviat s'ha de potenciar la societat perquè ho faci, i és la societat que ha d'establir els canals de decisió, i per això hi ha d'haver participació. Dur la participació al darrer extrem és un bon camí.

Ramis: Hem repassat quina és la valoració que en fan des de diferents punts de vista de l'estat de medi ambient a les Balears, els convidats a aquesta taula. S'ha repassat quin ús es fa dels recursos naturals, la implicació de l'ordenació territorial sobre aquest estat del medi ambient, també s'han assenyalat alguns aspectes positius, com iniciatives legislatives, protecció d'espais, i gestió de residus. S'ha vinculat l'estat del medi ambient a l'ordenació del territori, però no només a l'ordenació, ja que algun dels nostres ponents parlava de vinculació sobretot social i a estils de vida i modes de producció. I com a cosa molt important s'ha assenyalat com a conclusió que la societat balear té una percepció dels problemes mediambientals superior a la mitjana estatal. Així mateix s'han referit a la necessitat de fer una anàlisi històrica dels problemes mediambientals per no repetir en el futur els errors.

Ara és el torn del públic.

Alcover: "Aquesta és una responsabilitat de la nostra societat, hauríem d'exportar ecologia..."

Històrica manifestació per sa Dragonera.

La conservació de la natura i el medi ambient és un fenomen social: la col·lectivitat determina la forma de relacionar-se amb el seu entorn. És lògic que aquestes relacions canviïn quan la societat canvia; les mutacions socioeconòmiques de les Balears en la segona meitat del segle XX (una profunda crisi del model agrari, la irrupció de la societat turística) han generat tensions d'una gran potència, la descripció detallada de les quals mereix un estudi molt més detallat que el que aquí sols esbossam.

polítics democràtics un canvi radical de pràctiques.

La dimensió ecològica del problema i de les actituds són clares i importants, però secundàries. Recordem que l'ecologia és una ciència, de manera que la informació, les dades, són imprescindibles per plantejar els problemes, però la seva valoració és sociològica. L'alteració dels ecosistemes és el fet, la valoració que se'n fa, defineix el problema i el sentit de les actuacions que s'apliquin. Es tracta, en definitiva, d'un fenomen ecosocial més que no ecològic.

Aportació a la història de la defensa del medi ambient a les Balears

Joan Mayol i Miquel Rayó

La coincidència generacional de la gran expansió de la nova economia turística amb el final de la dictadura i de l'estat centralista, ha fet possible la magnitud dels efectes d'aquestes tensions. Hem viscut una època històrica singular, i fenòmens igualment singulars. Una generació d'illencs ha assistit a la transformació definitiva de paratges emblemàtics i la contestació social a aquest fenomen, ha exigint als nous poders

En el nostre context històric, les noves actituds vénen definides per noves regles de joc, és a dir, per decisions polítiques que s'aplicaran amb mesures jurídiques i administratives en un moment històric de reconstrucció democràtica.

Els agents socials que participen activament en aquest joc són, per tant, diversos: els sectors econòmics i productius (l'economia és en definitiva l'ús dels recursos, naturals o

transformats); els formadors d'opinió (educadors, comunicadors, organitzacions civils); els partits polítics; els científics i divulgadors; els professionals del dret i l'Administració pública i, especialment, la societat civil, liderada en aquest camp per organitzacions no governamentals, entre les que excel·leix el GOB, tant a Mallorca com a Menorca.

Aquesta història -com totes- no és interpretable sense els antecedents. Per entendre els fets més significatius, hem de descriure ràpidament els que ens han donat el coneixement del patrimoni natural i els que ens han generat actituds positives cap al paisatge de les Balears: la informació i la sensibilització vénen de lluny, i sense uns fonaments més sòlids que els edificats abans de la nostra època, el buc seria molt diferent al que tenim.

EL CONEIXEMENT CIENTÍFIC DEL PATRIMONI NATURAL

El coneixement científic de la natura de les Balears és un fet fonamental per entendre l'abast actual del moviment social en defensa del patrimoni natural. Sense una labor prèvia d'inventari, de descripció i d'interpretació, la consciència social del valor de la natura il·lenca no hagués estat possible. Aquest no és el lloc per presentar una història completa de la recerca naturalística, que seria ben positiu que algú treballàs amb detall. Tanmateix, hem d'esmentar algunes figures, personals o institucionals.

Es pot considerar que la coneixença sòlida de la natura de les Balears s'inicia al segle XIX, encara que alguns precursors anteriors són identificables, com Cristòfol Vilella (1742-1803), Bonaventura Serra (1728-1784) o el menorquí Ramis i Ramis (1746-1819).

Al passat segle, el cap de brot més significat és Barceló i Combis (1820-1889), que recopila i completa informació sobre plantes, aus, mol·luscs, rèptils i amfibis, mamífers... Barceló ja va proposar un parc a Cabrera (per a la producció de tortugues marines amb caràcter econòmic, però). Excel·leix també la informació naturalista recopilada al *Die Balearen*, de l'Arxiduc Lluís Salvador d'Àustria. De fet, Barceló i altres naturalistes illencs colaboraren a aquesta magna obra. Un altre nom

inevitable és el de Rodríguez Femenías (1839-1905). És notable també l'interès que els naturalistes centreeuropeus dediquen a les Balears a principis de centúria: els botànics Chodat (pare i filla), l'entomòleg Tenenbaum, els ornitòlegs Jordans i Munn, la paleontòloga Bate... Molts d'ells es poden relacionar igualment amb la figura de l'arxiduc, que va estimular les seves recerques i fins i tot donà suport a algunes d'elles.

Aquest segle és ja ric en figures locals: Garcias Font (1885-1976), fundador de l'ICNH., Massutí Alçamora (1902-1950), Tato Cumming (1918-1989) Darder Pericàs (1894-1944), i la figura impressionant de G. Colom (1900-1994), que va demostrar un interès molt ampli i va publicar excel·lents obres de divulgació (pel temps en què es publicaven) com la *Biogeografia de les Balears* o *El Medio y la Vida en las Baleares*. En aquesta darrera obra és patent la concepció ecològica de la natura de les Illes, i queda lluny dels catàlegs noucentistes que varen ser el seu fonament, però sobre els quals era necessària l'edificació de visions sintètiques i modernes.

Institucionalment, la passa dels individus a les organitzacions la dona la Societat d'Història Natural, fundada formalment l'any 1954, però ja viva anteriorment com a filial de la Real Sociedad Española de Historia Natural. L'Ateneu de Maó va mantenir a l'illa germana una atenció cap al patrimoni natural, entre molts d'altres camps d'actuació. El Centro de Estudios Ornitológicos (1956-58) va tenir una vida breu, però productiva. L'Obra Cultural Balear va representar, fins a la dècada dels 70, un paper actiu en relació als aspectes naturalístics, com també l'ha tengut l'Institut d'Estudis Eivissencs, o l'Institut Menorquí d'Estudis, que manté una secció específica. És evident que aquestes organitzacions neixen tard i limitades, pels efectes de la Guerra Civil i la dictadura que varen suposar en aquest sentit un endarreriment de quasi tres dècades de l'evolució normal del panorama científic a les Balears, entre molts d'altres efectes perversos per a la nostra societat.

La fundació de la Universitat (que al 1972 començava a impartir l'ensenyament de la biologia) és la consolidació, esperem que definitiva,

de les ciències de la natura al nostre àmbit geogràfic i social. El conflicte que s'hi ha viscut en anys recents (1995) en relació a l'ensenyament de la biologia ambiental no pot ser negligit, i és indicador de les tensions socials que la protecció del medi ambient ha generat a les Balears.

ART I NATURA: LA LITERATURA I LA PINTURA COM A SENSIBILITZADORES

El fenomen és ben conegut: l'escola literària mallorquina, que arrenca a la Renaixença, arrela fortament en un món rural (vist, tot s'ha de dir, des de la perspectiva dels propietaris): el paisatge adquireix un valor i es descriu pregonament (fauna i flora incloses) als versos de Joan Alcover, de Costa, de Maria Antònia Salvà... La prosa de figures com Rosselló de Son Fortesa o Galmés són tant naturalistes com la producció dels poetes. I l'obra rondallística de Mn. Alcover recull molts d'elements ecològics. El paisatge, la natura, esdevenen a través de les paraules valors compartits, senyes d'identitat, patrimoni en definitiva.

La mateixa anàlisi es pot fer amb la pintura. Des de les produccions més clàssiques a les aleshores innovacions revolucionàries del modernisme, el paisatge és un gran valor. Són els colors d'un Mir, d'un Benarreggi, d'un Anglada Camarassa els que ultrapassen de lluny el magre valor productiu dels sols mediterranis, per contribuir a la glòria artística i al prestigi de les Balears.

Ciència i art han confluït, una vegada més, per revaloritzar la natura als ulls dels ciutadans d'aquestes illes.

EL PROCÉS EN EL DARRER QUART DE SEGLE

La formació de la consciència ecosocial és un fet generat en els anys setanta, a partir de determinats conflictes d'ús del territori, que neixen amb el Plan Provincial de Balears, que pretenia institucionalitzar la balearització. Entre les institucions que intervenen, que són diverses i cal conèixer extensament, excel·leix la tasca del GOB, que ha actuat com a revulsiu social. És discutible si la suma d'èxits parcials no ha aconseguit la necessària crisi del model de desenvolupament, que es

reconeix com a no sostenible.

Els darrers vint-i-cinc anys han estat vertiginosos. Consideram que una inflexió social important es produeix quan "L'estat del medi ambient" és publicat i presentat per una institució econòmica a un nivell equivalent al de l'Evolució Econòmica de les Balears. A la vegada, però, s'inaugura un gran aeroport sobredimensionat, i es discuteixen unes teòriques directrius d'ordenació del territori.

De què serveix la història, si no ens ajuda a corregir les tendències que consideram inadequades? El darrer quart de segle ha vist néixer un fenomen, l'ecologisme, per utilitzar un terme curt -però imprecis- inicialment marginal, assumit per capes socials molt amples, de manera que en part s'ha vist dissolt i, fins i tot, assimilat. Els primers anys del període es caracteritzen per la virulència de les tensions socials; els darrers anys, per una certa institucionalització, amb avantatges -ningú no propugna avui urbanitzar certs espais- i amb inconvenients -el model no es posa en qüestió-. Els ritmes de la realitat i els ritmes de l'Administració no són els mateixos, i no cal dir quin és més ràpid.

La famosa paradoxa lampeussiana (cal canviar-ho tot perquè res no canviï) defineix perfectament el gran repte i en definitiva expressa el mateix concepte que l'eslògan de "desenvolupament sostenible".

Personalment, els autors de la comunicació tenen el temor que les Directrius d'Ordenació del Territori no passin de ser un món perfecte imaginat per als nostres fills. Les Illes que volem no poden ser imaginàries, i les illes reals les feim, dia a dia, amb les decisions i amb les omissions. Avui són es Canons d'Artà, l'autopista de Llevant, el consum d'aigua i d'energia, la generació i el tractament de residus, el sòl rústic, sa Talaïola, es Pujols, Cala d'Hort... Hi ha massa elements vius per a la inquietud, i tal vegada seria positiu recuperar, si més no, una part de la virulència social de la primera part del període descrit en aquestes notes.

Affaire a suivre, que diuen els francesos!

De què serveix la història, si no ens ajuda a corregir les tendències que consideram inadequades?

La Cimera de Kioto sobre el canvi climàtic ha decebut les organitzacions ecologistes i científiques d'arreu del món. Encara que, a primera vista, les seves conclusions puguin semblar quelcom llunyà, és evident que l'encalament de la Terra té repercussions importants per a la vida de totes les perso-

La cimera de Kioto va decebre

Joana M. Roque

nes i, molt en concret, per als habitants de les illes. La concentració del diòxid de carbó (CO₂) a l'atmosfera té com a conseqüència el que es diu "efecte hivernacle". Es produeix, sobretot per la combustió del carbó i petroli, així com dels seus derivats.

de la població mundial, contribueixen amb el 80% de les emissions a intensificar l'efecte hivernacle. El que més contamina és EEUU amb un 24'5% de les emissions mundials.

Amb totes les matisacions que es vulgui, en el fons els països rics del nord mantenen una actitud de prepotència davant els del sud pobre i menys

Fins fa relativament poc temps es pensava que hi havia un posicionament monolític de les indústries dels països més desenvolupats com el "Global Climate Coalition" que reuneix empreses com Amoco, Ford, General Motors, Shell o Texaco, però darremament s'han constituït altres organitzacions com l'americà "Consell Industrial per a un Desenvolupament Energètic Sostenible" i, a més a més, bona part de les companyies d'assegurances, en els darrers anys han vist com augmentaven les seves despeses per compensacions per mor dels desastres naturals que els seus assessors científics diuen que es podrien atribuir al canvi climàtic.

1997 va ser l'any més calorós des de 1860 (en el qual es varen començar a realitzar medicions meteorològiques precises), la qual cosa, evidentment s'atribueix a l'encalament de la Terra. Segons el Centre de Previsions Meteorològiques britàniques Hadley, el fenomen que s'anomena " El Niño" va començar amb un encalament de les aigües de l'est del Pacífic i va tenir repercussions a tota la Terra, entre altres coses inundacions a Àfrica i seques a Indonèsia, amb bona part destruïda per mor dels incendis forestals. Al marge de les entitats que tenen l'ecologisme com a senyera, les agrupacions més dece-

budes pels resultats de Kioto varen ser l'AOSIS -per les especials repercussions dels canvis climàtics en els territoris insulars, entre altres coses per les pujades del nivell de la mar- i el Panell Intergovernamental sobre el Canvi Climàtic (IPPC) que reuneix més de 2.000 científics d'arreu del món i que aconsellava una reducció mínima del 20% de les emanacions de CO₂.

La Cimera de Kioto va reunir un total de 177 països entre els dies 1 i 12 de desembre de 1997. Segons l'acord al qual es va arribar, la UE haurà de reduir les seves emissions en un 8% per davall dels nivells de 1990, EEUU en un 7% i el Japó en un 6%. En total 38 països industrialitzats hauran de reduir les emissions en poc més d'un 5% en el període comprès entre el 2008 i el 2012. Ara per ara, els països més industrialitzats, amb un 20%

contaminador. Així i tot, els països menys desenvolupats no varen defensar una única postura. Els productors de petroli no eren partidaris de reduir les emissions, mentre que l'Aliança de Petits Estats Insulars (AOSIS), que reuneix 40 països del Pacífic, Carib, etcètera, amenaçats per la pujada del nivell del mar -una de les conseqüències de l'efecte hivernacle- considerava necessària una reducció del 20% de CO₂ a l'any 2005.

L'any passat va ser el més calorós que recorda la història

Segons les dades recollides pel Centre de Dades Climàtiques dels Estats Units (la NOAA), 1997 va ser l'any més calorós de tots els que es té registre. En concret les temperatures mitjanes varen ser un 0'08 graus centígrads més altes que les de 1990 que fins llavors tenia la marca històrica. Segons Tom Karl, científic d'aquest centre, les dades obtingudes enguany sumades a les dels darrers anys (nou dels onze darrers han registrat temperatures rècords) permeten xifrar en 0'5 graus l'augment de la temperatura a tota la Terra.

Alguns científics relacionen l'escalfament dels darrers anys amb una activitat inusual de l'anomenat fenomen "El Niño" que afecta, sobretot, el Pacífic, però segons Karl no queda més remei que atribuir-lo a l'activitat

de l'home, principalment a les emissions de CO₂ i a la desforestació. L'efecte hivernacle té cada vegada més partidaris, va dir o, si més no, "cada pic són més les peces que encaixen que les que no ho fan".

L'Antàrtida: per a la pau i la ciència

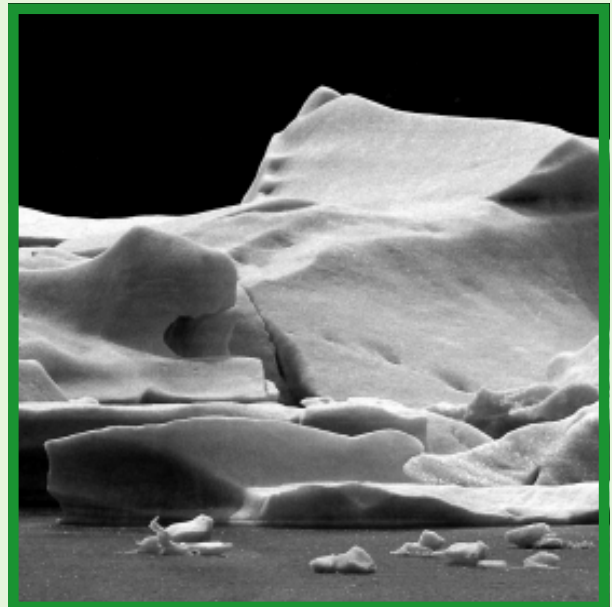
Gea

El passat mes de gener començà a vigir el Tractat antàrtic, més conegut en els mitjans científics, com a Protocol de Madrid, que és on va ser aprovat fa ara set anys. Segons el seu articulat l'Antàrtida es declara reserva natural internacional "per a la pau i la ciència". Per ser efectiu havia de ser firmat per 26 països i només n'hi havia 25, fins el desembre passat que s'hi incorporà un dels grans: el Japó.

El document prohibeix l'exploració minera i petroliera de tot el continent blanc durant els pròxims cinquanta anys, així com totes les altres activitats que

puguin constituir una amenaça per a la vida salvatge. Es prohibeix, per exemple, l'ús de pesticides o la presència de cans.

Els científics espanyols que treballen a l'Antàrtida varen acollir amb gran satisfacció aquesta ratificació del tractat que amplia la protecció que ja vigia gràcies al Tractat de Washington de 1959, firmat per 43 països, que garanteix la no-militarització, la desnuclearització, la llibertat total per a la recerca, la protecció del medi am-

bient i la congelació de les reivindicacions territorials.

Com se sap, el Centre Superior d'Investigacions Científiques compta amb un vaixell, l'Hespérides, especialitzat en les exploracions antàrtiques.

Els boscos desprotegits

La WWF (World Wild Found) ha advertit que el 94% de la superfície forestal de la Terra no compta amb la suficient protecció per ser conservada, la qual cosa constitueix una greu amenaça per a tot el planeta. Així ho ha exposat a l'informe anual de 1997.

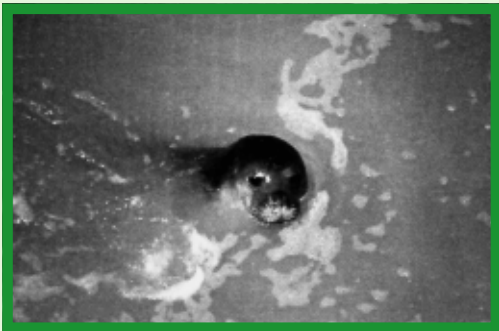
L'informe afegeix que malgrat les constants cridades a la protecció dels boscos per part de les associacions ecologistes internacionals, la tendència actual és de desforestació d'extenses masses forestals, tal com pas-

sa a l'Amazònia. Segons la WWF cada cop es fa més evident la necessitat

d'un acord global sobre la gestió de les regions forestals.

El vellmarí, en perill d'extinció

Un vell conegut de les nostres costes, el vellmarí, és en perill d'extinció en els hàbitats on vivia, tal com exposa Laura Salvani a la revista "Quercus". Desaparegut de les Bale-

ars des de fa temps, la "foca monje" podia localitzar-se al nord d'Àfrica i, sobretot, a la costa del Sàhara Occidental, on hi havia una colònia important.

Aquesta colònia ha sofert una intoxicació a causa d'una explosió de dinoflagelats tòxics que ha causat més d'un centenar de morts. Segons el cens d'exemplars a la zona del Cap Blanc, a la costa sahariana, hi vivien més de tres-cents vellmarins, una població que ara s'hauria vist limitada a devers cent exemplars, el mínim per garantir la seva supervivència.

A la resta del món hi hauria devers dos-cents exemplars a tota la Mediterrània, en la seva major part a les costes de Grècia i Turquia, mentre que a l'Atlàntic hi ha localitzada una petita colònia més a les illes Desertes, a Madeira.

Rebuig a un funicular en els Pics d'Europa

La convivència pacífica entre el turisme de natura i la mateixa naturalesa s'ha posat en entredit als Pics de Europa. Ecologistes i muntanyers s'han manifestat contraris a la instal·lació d'un funicular que doni accés directe a l'aldea de Bulnes, en ple cor del Parc Nacional. ADENA, Amics de la Terra i la Federació de Muntanyisme, entre d'altres, han denunciat que la presència massiva de visitants pot deteriorar un dels paratges naturals més ben preservats, fins ara, de l'Estat espanyol.

El projecte de funicular, avalat pel govern del Principat d'Astúries, preveu una inversió de 1.300 milions de pessetes per unir a través d'un túnel els pobles de Poncebos i Bulnes. Cada viatge podrà transportar una cinquantena de persones que, segons els denunciants, implicarà la transformació de l'entorn de Bulnes. Els Pics d'Europa ja són visitats actualment per un milió i mig de turismes a l'any.

Nigèria: drama humà i ecològic

Després d'una ferotge dictadura i d'una guerra civil que ha deixat Nigèria devastada en tots els sentits, el país més poblat d'Àfrica no surt de la misèria a pesar de la seva riquesa petrolera que, endemés, és una de les causes de la degradació mediambiental que pateix. La pobresa afecta la major part dels cent vint milions de persones que hi viuen, mentre que l'estat del medi ambient no és millor que la dramàtica situació

social. En el delta del riu Níger, mig milió d'éssers humans, de l'ètnia dels ogoni, viuen en estat de setge al costat de les explotacions de petroli.

D'altra banda, la situació mediambiental afecta també els boscos. A l'estat de Cross un santuari de gorilles es troba amenaçat de desforestació per la massiva tala d'arbres. AEDENAT, com moltes altres organitzacions ecologistes a tot el món, denuncia aquests fets davant la indiferència dels estats, inclòs l'espanyol, que importen petroli i fusta de Nigèria, un país que, a pesar de la tragèdia que continua vivint, sembla haver-se allunyat dels mitjans de comunicació.

La Serra de Tramuntana: aportacions per a un debat és el recull de deu conferències organitzades per "Sa Nostra" i el GEM durant els anys 1996 i 1997 que ara acaba de ser publicat dins de la col·lecció Papers de Medi Ambient. El lector, després d'haver tengut ocasió de participar en els col·loquis, és, de bell nou, davant una aportació científica i apassionada en defensa de l'espai més emblemàtic de Mallorca.

Present i futur de la Serra de Tramuntana

S.V.

Que la serra de Tramuntana s'ha de protegir és quelcom que ningú no ha dubtat mai. A més a més, cada pic són més els que creuen que la figura idònia per aconseguir aquesta finalitat és la del Parc Natural. Fa ja estona que el GOB en fa campanya i al seu costat entitats com el Grup Excursionista de Mallorca, el GEM, que durant el curs 1996-97 organitzà un cicle de conferències sobre la Serra en col·laboració amb "Sa Nostra", entitat que ara acaba de publicar les deu ponències en un llibre que ha entrat a formar part de la col·lecció *Papers de Medi Ambient*.

El llibre *La Serra de Tramuntana: aportacions per a un debat* és en si mateix una de les aportacions més interessants que mai no s'han fet sobre l'espai natural més emblemàtic de Mallorca. El seu contingut és molt heterogeni, abasta des de la realitat etnològica de la serra fins als aspectes naturístics, passant per la història i, en definitiva, per totes les visions possibles, tal com ho exposa Ferran Tolosa, del GEM, al pròleg: "Mallorca té, doncs, un espai excepcional on conflueixen, per una banda, importants elements naturals i de tipus arquitectònic rural, amb activitats agrícoles i ramaderes modernes i, per l'altra, un turisme cada vegada més present. És en aquest marc on estudiosos i observadors de la natura, arqueòlegs, historiadors, excursionistes, entre molts d'altres grups, i amb el respecte que mereixen tots aquests elements que citàvem, tenen un espai per

investigar, per conèixer i per gaudir, espai que, per la seva singularitat, és patrimoni de tots".

CERCAR ALTERNATIVES

El cicle de conferències, el més complet de tots els que s'han fet sobre la Serra, va fer-se ressò de les intervencions dels següents experts: Antoni Rodríguez, Joaquim Ginés, Vicenç Sastre, Javier Aramburu-Zabala, Joan Rita, Guillem Pons, Josep Massot, Gabriel Ordinas, Antoni Reynés, Pere A. Salvà i Joan Mayol. L'objectiu, en tots els casos, és el mateix: "Enfront de la greu situació de les activitats agràries a la serra de Tramuntana, cal cercar alternatives per a una revitalització i dinamització del seu món rural. El futur de la Serra passa per actuacions que s'haurien de basar en un desenvolupament endogen, un ecodesenvolupament, un desenvolupament harmònic i/o un desenvolupament sostenible".

El voltor negre, símbol conservacionista de les Illes

A FAVOR D'UN PARC NATURAL

Són molts els que creuen que la serra ha

de convertir-se en un gran parc natural, però aquesta iniciativa ha trobat sempre detractors que creuen que el parc col·lapsaria qualsevol intent de modernització econòmica. El geògraf Pere Salvà o el bidleg Joan Mayol creuen que el parc no s'ha d'imposar sinó que ha de ser fruit del consens entre tots els agents que hi participen. "Ha de ser un parc que no fossilitzi el territori". "El parc afecta interessos molt diversos, molt complexos. Mentre uns el vegin com una

arma contra els altres o creuin que és una arma contra els seus interessos, és molt difícil obtenir-lo i, encara que s'obtingués, no valdria la pena perquè no funcionaria. I això seria el pitjor que podria passar, ja que un parc mal fet o mal utilitzat desprestigiaria per a sempre aquest instrument i dificultaria encara més la conservació de la Serra".

Es per això que la millor aportació que ha fet "Sa Nostra" amb aquest recull de les conferències és demostrar la grandesa de la Serra, amb tots els seus tresors naturals, de fauna i de flora, des del miracle del ferreret a la majestuositat dels voltors, salvats de la seva desaparició per l'esforç, que mai no es podrà pagar, de l'ecologisme mallorquí. El llibre és un al·legat a favor del parc, però sobretot és un document que posa al dia tot allò que cal saber sobre la Serra. És, podria dir-se, una completa excursió pels itineraris de la muntanya, per un espai que és història i és paisatge al mateix temps.

Coma de Son Torrella (Escorca).

La moratòria turística vol ordenar el creixement de l'oferta

Maria Ferrer

El Govern balear ha decidit aturar l'actual creixement de places turístiques a les Illes i ha aprovat un decret que supedita la seva creació a l'eliminació de places obsoletes. Es tracta d'una mesura cautelar que serà vàlida fins l'aprovació d'una nova llei de turisme, que ordenarà el sector amb una major qualitat dels allotjaments turístics com a objectiu. L'anomenada moratòria turística de Balears ha tingut ressò a nivell nacional, ha estat qualificada d'"històrica" i ha estat rebuda amb optimisme moderat pels hotelers i amb escepticisme pels partits polítics de l'oposició i els ecologistes.

El decret va ser aprovat el dia 23 de gener pel Consell de Govern. La supeditació de la creació de noves places turístiques a l'eliminació d'obsoletes es justifica fonamentalment en el fet "d'evitar accions especulatives en matèria d'autoritzacions turístiques" mentre s'aprova la nova llei turística. La mesura, que té, per tant, un caràcter transitori amb un termini màxim de vigència fins 1999, exclou

els serveis turístics en el medi rural i té una aplicació menys estricta a Menorca. Contempla així mateix la possibilitat que projectes amb interès turístic excepcional, nous i que afavoreixin la desestacionalització quedin exclosos.

La fórmula prevista en el Pla d'ordenació de l'oferta turística (POOT) és la que regirà en l'intercanvi de places obsoletes per noves. Això vol dir que els establiments de menys de cent places que siguin donats de baixa podran suposar la construcció de dues-centes noves places. La relació és inferior a mesura que l'hotel obsolet que es dona de baixa és més gros.

L'Administració considera obsolets els establiments d'allotjament turístic que no han complert el Pla de modernització hotelera, que fou aprovat l'any 1990. Es troben en aquesta situació devers dos-cents establiments, menys del 10% dels 2.377 comptabilitzats a les Illes a 31 de desembre de 1997. Aquells que hagin iniciat el seu expedient de modernització (507 hotels i 197 edificis

d'apartaments) hauran de complir tots els requisits en un termini d'un any i mig.

El sector turístic ha demanat que el decret tenguí una vigència el més curta possible, i que s'aprovi amb rapidesa la nova llei per clarificar definitivament la situació. Ja s'ha elaborat un primer esborrany de la normativa i, encara que es coneixen poques dades concretes, se sap que continua les mateixes línies que el decret. És a dir, paralitza la creació de noves places mentre no se n'eliminen d'obsoletes. La incògnita que haurà de desvetllar la llei, que es vol aprovar abans de l'estiu, és la forma en què es desenvoluparà aquest intercanvi. El Govern ha parlat de la creació d'un banc de places obsoletes, gestionat per un organisme privat amb un control públic, on estarien enregistrades totes aquelles places que es poden donar de baixa.

L'objectiu final és evitar l'especulació en uns establiments turístics que no han complert el Pla de modernització i que ara tendran un valor en el

Qualitat i no quantitat, aquest és l'objectiu.

LES ILLES

mercat. El primer esborrany de la llei planteja que es pugui fixar un preu màxim per les places obsoletes. El Govern reconeix que el procés que es vol dur a terme és complex i que les possibilitats no estan tancades.

Una altra de les mesures que con-

hotelers mallorquins es mostra especialment preocupat pel fet que es pugui produir especulació en l'intercanvi de places obsoletes per crear-ne de noves. En aquest sentit, li sembla "una sortida raonable" la posada en marxa d'un organisme gestor de

Per part dels grups polítics de l'oposició, satisfacció per les intencions de l'executiu autonòmic, però molts dubtes respecte a l'efecte real de la mesura i de la nova llei de turisme. El Partit Socialista creu que hauria estat més necessari un decret que no

El POOT registrarà l'intercanvi de places.

templarà la nova llei, segons se'n desprèn del que ha transcendit del seu primer esborrany, és la implantació d'un nou sistema de control de la qualitat dels establiments turístics, un cop es dona per acabat el procés obert pel Pla de modernització. Amb la progressiva eliminació de les places obsoletes, quedaran aquells hotels i apartaments que sí varen complir els requisits de la llei. Però el Govern vol controlar que es mantinguin els nivells de qualitat i per això la nova llei establirà revisions periòdiques ("una espècie d'ITV", segons l'executiu) en els hotels i apartaments turístics.

Des del moment que va ser aprovat el decret de moratòria, els hotelers han fet més incidència en el desenvolupament de la nova llei turística que en el decret en si mateix. "Ara és un moment d'impasse" cap a la llei que és allò fonamental per acabar amb la incertesa", ha declarat el president de la Federació Hotelera de Mallorca, Ferran Porto. El patró dels

les places que hagin de sortir del mercat. Porto creu que ha estat positiu que el decret de moratòria s'hagi aprovat sense que prèviament fos conegut pels hotelers, com va passar amb el decret Cladera, que provocà una allau de projectes en el registre de turisme per quedar fora de la nova normativa. Encara així, les setmanes abans del dia 23 de gener es presentaren 9 projectes amb una capacitat de més de mil places (que no es veuen afectats pel decret), superior a la mitjana.

Entre els més importants empresaris turístics balears, la reacció davant aquesta decisió del Govern ha estat molt positiva. "Hem de qüestionar-nos si volem qualitat o quantitat i si volem qualitat és important el decret, que suposa fer una aturada al camí i un balanç del que tenim. Veure on volem anar i amb quins recursos comptam", ha declarat el president de la cadena Sol-Meliá, Gabriel Escarrer.

es limitàs als allotjaments turístics i que moderàs el creixement urbanístic. El Partit Socialista de Mallorca comparteix la crítica que el decret és insuficient "perquè no soluciona realment el tema de l'oferta turística que creix com a segones residències", segons ha assenyalat Pere Sampol. Per part d'Esquerra Unida i d'Unió Mallorquina es mostren també expectants davant els resultats reals de la mesura.

El Grup d'Ornitologia Balear creu positiu però insuficient el decret. Entre les seves crítiques es troba el fet que la normativa "retura" però no atura el creixement turístic, no impedeix construir nous hotels a zones verges o a sòl rústic i no aborda la problemàtica de l'oferta il·legal.

L'objectiu final és evitar l'especulació amb uns establiments turístics que no han complert el Pla de modernització i que ara tendran un valor en el mercat

Calvià du a terme un procés de replantejament del seu futur econòmic, social i mediambiental que li ha valgut un reconeixement per part de la Unió Europea, que li ha concedit, juntament amb Estocolm i Heidelberg, el premi "Ciutat sostenible d'Europa 1997". La revisió del planejament urbanístic, que limita el creixement turístic a unes zones i en unes condicions determinades, és la mesura més transcendent d'aquest procés. Des de diferents àmbits, polítics i econòmics, se segueix amb interès aquest experiment de canvi cap un nou model turístic.

Europa premia Calvià com a ciutat sostenible

Maria Ferrer

Margarita Nájera a Brussel·les.

Amb una superfície de 145 quilòmetres quadrats, 56 km. de litoral, més de 30.000 residents, 120.000 places turístiques i prop d'un milió i mig de turistes a l'any, Calvià és un cas paradigmàtic de destinació turística massiva de sol i platja a la Mediterrània. Un model que en els anys vuitanta començà a mostrar-se esgotat, amb un estancament de la demanda, de la despesa turística i una progressiva degradació de la seva oferta i del seu entorn. La demolició de dotze edificis, bona part dels quals eren establiments hotelers obsolets en primera línia de platja, a principis dels anys noranta, fou un dels principals símptomes de reacció davant aquesta situació. Les solucions que ara es plantegen tenen però com a eix un document, anomenat Agenda Local 21, que mostra la realitat del municipi i proposa una nova orientació de desenvolupament sostenible.

Adaptar el Pla general d'ordenació urbana a aquests nous criteris és la decisió més

impactant i amb més conseqüències pràctiques que s'ha pres des de l'Ajuntament. En primer lloc, Calvià proposà al Consell Insular de Mallorca, i aquest ho aprovà, una mesura sense precedents: suspendre el planejament de més de 1.500 hectàrees de sòl urbanitzable, on eren prevists tretze projectes turístics-urbanístics que suposaven habitatges i places hoteleres per a una població de prop de 40.000 persones.

Aquesta mesura ha estat molt polèmica i ha provocat que cinc dels promotors afectats hagin acudit als tribunals per reclamar uns drets que creuen malferits. Així mateix, s'ha plantejat que l'Ajuntament podria haver de fer front a indemnitzacions per haver frustrat les expectatives dels propietaris dels terrenys, alguns dels quals havien iniciat uns tràmits administratius per a un projecte ara inexistent.

L'objectiu de l'Ajuntament és elaborar un nou pla general. Ja s'ha presentat un primer document, com avanç del que serà el projecte definitiu. La proposta desclassifica i converteix en sòl rústic 1.348 hectàrees de les més de 1.500 de sòl urbanitzable que havia estat suspès. De fet, el creixement de places hoteleres, complint uns criteris de qualitat, queda permès només a quatre de les zones on abans es podien desenvolupar grans projectes. Quant als camps de golf, l'Avanç en preveu la construcció de dos, un a Costa d'en Blanes i l'altre a Santa Ponça. La capacitat màxima de població resultant de la nova ordenació urbanística és de 240.000 habitants, 60.000 menys que els que contemplava el Pla general que fou aprovat l'any 1991.

La Conselleria de Medi Ambient inicia una nova etapa

Gea

Cristòfol Huguet

Santiago Sainz

Amb el nomenament de Cristòfol Huguet com a director general d'Ordenació del Territori i de Santiago Sainz de los Terreros com a director general de Medi Ambient, la conselleria ha iniciat una nova etapa. D'aquesta manera, el conseller de Medi Ambient i Ordenació del Territori, Miquel Ramis, s'ha envoltat del seu propi equip per dur endavant la

culminació de projectes tan fonamentals per al futur de les Balears com són les Directrius Territorials.

Miquel Ramis va elogiar la feina feta per l'anterior equip, integrat per Lluís Alemany i Miquel Vidal, amb el qual va treballar durant els sis mesos posteriors a la seva designació com a conseller. Va negar que els nous nomenaments hagin d'implicar cap canvi

fonamental en la política iniciada pel seu antecessor, Bartomeu Reus, però sí considerarà que en aquesta nova etapa havia de comptar amb el seu propi equip.

Cristòfol Huguet és menorquí i va ser diputat del PP. En les seves primeres declaracions com a director general de Medi Ambient va voler deixar ben clar que l'objectiu era l'aprovació definitiva de les Directrius Territorials, un cop s'hagi complert el període d'anàlisi de les al·legacions. Per la seva banda, Santiago Sainz, que abans era el cap de Conservació de la Natura de la mateixa direcció general, ha manifestat que entre els seus objectius immediats figuren l'impuls a les zones recreatives i l'educació mediambiental a les escoles.

Aquesta és **Raó** sa nostra de ser

A "Sa Nostra" no tenim accionistes, per això podem dedicar els beneficis a **Obra Social i Cultural**: a preservar el medi ambient, a impulsar l'esport, a recuperar les nostres festes i tradicions, a preparar als més joves i fer costat sempre als nostres majors. A "Sa Nostra" la gent de Balears són els principals accionistes.

**"SA
NOS
TRA"**

CAIXA DE BALEARS

*Gent de
confiança*

Segons el catedràtic d'ecologia, l'home només pot fer ús d'una tercera part de l'aigua que plou per mantenir-ne el cicle i garantir que no hi hagi problemes, però no ho fa. Margalef va participar al cicle "Planeta Viu" celebrat a Can Tàpera.

Ramon Margalef: "El problema no és l'aigua, sinó l'home"

S.V.

Ramon Margalef, ecòleg quan l'ecologia només era una assignatura per a iniciats, continua essent el científic provocador per damunt de les modes.

Escèptic sobre moltes teories ecològiques que avui es donen per certes, com el canvi climàtic, per contra n'accentua d'altres: l'aigua. En aquest sentit la seva conferència va ser una invitació a l'estalvi, a la racionalització, per pal·liar un problema que afecta tant les Illes Balears com qualsevol altre indret del planeta, perquè d'aigua n'hi ha molta, les tres quartes parts de la Terra ho són, però el problema és l'aigua dolça, que està mal repartida i, sobretot, mal utilitzada.

-Vostè diu que l'aigua no hauria de ser problema...

-És clar, l'aigua no és el problema, sinó l'home que l'utilitza malament. Miri: hi ha una teoria, la llei dels tres terços, que ens hauria de fer

reflexionar. L'aigua, que és essencial per a la vida, esdevé problema quan s'agoten els recursos, és a dir, quan es consumeix més aigua que la que plou. La naturalesa necessita dos terços d'aquesta aigua per mantenir-ne el cicle, és a dir, que la humanitat en pot consumir un. Si s'excedeix, doncs... malament.

-Però, com ho ha de fer?

-Ah!... Depèn... El problema és que l'aigua dolça està mal repartida i que hi ha zones del planeta on és abundant mentre que a d'altres la seva escassetat és endèmica. Per això no hi ha altra recepta que utilitzar l'aigua amb seny. Els seus avantpassats, per exemple, varen utilitzar a Mallorca un sistema d'estalvi d'aigua molt desenvolupat que, pens, està prou en desús actualment i que, en canvi, podria fer-se servir: utilitzar cisternes, aljubs... tota una xarxa de recollida i emmagatzemament de l'aigua per evitar la sobreexplotació dels aqüífers, que es salinitzen. Vostès han patit un procés urbanitzador molt intens i això ha fet que el consum d'aigua s'hagi incrementat per damunt de les seves possibilitats. Per tant el que s'ha de fer és evitar que aquest consum continuï creixent. Per exemple: no es pot utilitzar aigua dolça per regar camps de golf. Els camps de golf estan molt bé per als països del nord d'Europa, però aquí s'ha d'anar molt en compte. El problema és que la moda del golf ens ha arribat d'aquest país i els turistes volen practicar el golf, però amb sol.

-La solució de l'aigua pot ser el transvasament des dels llocs on és abundant a aquells on hi ha escassetat?

-No, no ho crec. A Mallorca es va dur aigua de l'Ebre en vaixells, a Barcelona se'n vol dur del Ródano... No m'ho explic. Per a mi, l'única solució és l'estalvi, i el respecte de la llei de tres terços i, per tant, s'ha de reciclar tota l'aigua que es pugui.

-Després de l'operació vaixell ara hi ha el projecte d'una dessaladora a Mallorca?

-Em sembla més intel·ligent, ja que al capdavant el que farà serà introduir més aigua dolça al sistema.

EL CANVI CLIMÀTIC

-És l'home el culpable de tots els mals del planeta?

-En absolut. L'home és culpable de moltes coses, però d'altres no... la naturalesa escapa sovint del seu control. És el cas, per exemple, del fenomen "El Niño", del qual tothom parla avui. L'home n'és innocent.

-L'home és culpable del canvi climàtic?

-La realitat és que l'únic segur de la previsió del clima és que és imprevisible. No és possible fer una previsió a llarg termini perquè la naturalesa presenta fluctuacions, tot un seguit de ritmes irregulars, que fugen del control de l'home. Ara es parla molt de l'escalfament del planeta i de les seves conseqüències sobre el clima, però la Terra ja ha viscut altres etapes d'escalfament i les causes devien ser unes altres a les que ara es diu. L'única cosa certa en tot això és que cal ser molt respectuós amb la natura i no centrar l'atenció en només una part. Fer tant d'espants ara amb una qüestió com per exemple la utilització d'aerosols, perquè perjudiquen la capa d'ozó... bé, els avions són més perjudicials i cada dia n'hi ha més. Hi ha certes actituds que em recorden les col·lectes del Domund de quan jo era més jove: si donaves uns quants cèntims per als xinesos o els negrets semblava que ja havies complert.

Ramon Margalef és catedràtic emèrit d'ecologia de la Universitat de Barcelona. Entre d'altres premis ha obtingut el Ramon y Cajal. Ha estat director de l'Institut d'Investigacions Pesqueres i ha publicat més de tres-cents cinquanta treballs d'ecologia teòrica, entre els quals destaquen el seu llibre Ecologia de 1974 i el més recent Teoria dels sistemes ecològics de 1991. La seva conferència a Palma coincidí amb el Dia Mundial de Meteorologia.

S'Albufera compleix deu anys com a Parc Natural

Gea

El primer Parc Natural de Mallorca, s'Albufera, va complir deu anys el passat dia 13 de febrer. De llavors ençà s'ha avançat molt, encara que -com va dir el conseller de Medi Ambient- "mai no és suficient". Durant aquest temps, el Govern balear hi ha invertit més de cinc-cents milions de pessetes, dels quals cent corresponen a l'actual exercici, que han servit per millorar les infraestructures del parc -dragat de canals, tancament de camins...- i la recuperació de la fauna i flora. La memòria destaca, per exemple, l'increment de la riquesa biològica: la densitat d'aus ha passat del 0'8 q per hectàrea que es va quantificar el 1988 al 7'8 de 1997. Espècies que abans no hi criaven, com el bitó, l'esplugabous o el toret, ara hi són presents, al costat del gallfaver i el becvermell que s'han reintroduït.

Endemés dels molts treballs científics que s'hi fan, s'Albufera destaca també per l'increment de visitants: més de 85.000 l'any passat i un total de mig milió des de la declaració com a Parc Natural. Una xifra superior a l'esperada, sobretot si tenim en compte la nacionalitat. Amb un 35% del total, els alemanys superen els balears (un 33%), els britànics (un 21%) i els peninsulars (un 7%).

S'Albufera

El GOB demana un acord institucional per protegir es Canons

El GOB ha demanat un acord institucional definitiu per a la protecció integral des Canons d'Artà, al mateix temps que exigeix que aquesta qüestió deixi de ser instrumentalitzada des dels partits polítics. Segons el portaveu del GOB, Miquel Àngel March, "la situació d'aquest espai és delicada" i la divisió entre els partits i les institucions no ajuda en res a la protecció.

March va recordar que fa dos anys hi va haver un acord entre les tres institucions per evitar la construcció

d'un complex turístic de sis mil places, però aquest acord no només s'ha incomplert sinó que el Consell ha tornat enrere i ara aposta per un acord amb la propietat, que ha impugnat l'acord de la Comissió Insular d'Urbanisme sobre la suspensió de planejament.

Els ecologistes demanen la declaració des Canons com Àrea Natural d'Especial Interès (ANEI) per garantir-ne la protecció.

Volen que les Balears siguin un santuari per a les balenes

Les associacions ecologistes WWF/Adena i Europa Conservation han iniciat una campanya per crear una xarxa de santuaris de balenes a la Mediterrània. Un d'aquests santuaris serien les costes de les Illes i el litoral nord de Catalunya, que són els espais que es recullen com a prioritaris a un recent inventari de cetacis.

Amb aquesta mesura es pretén protegir internacionalment les balenes i altres cetacis. El 1992 es va decidir la creació d'aquestes zones però tant França com Itàlia no han complert el seu compromís. Les dues organitzacions ecologistes creuen que la intervenció del Govern espanyol podria ser decisiva i salvaguardar així aquests mamífers marins.

Projecte Natura

"Sa Nostra" impulsa el Fòrum Insular per a la Sostenibilitat

Gea

"Sa Nostra" impulsarà la creació del Fòrum

Insular per a la Sostenibilitat amb la intenció d'activar un debat permanent entre els diferents agents econòmics i socials de les Balears. De la mateixa manera que l'entitat d'estalvi ha pres la iniciativa de finançar el balanç mediambiental de les Illes, de la realització del qual se n'encarrega una entitat independent, la Societat d'Història Natural, ara fa el mateix amb el fòrum,

donant resposta així a la recomanació del *workshop* de Can Tàpera: "un espai de reflexió on es puguin trobar implicats el major nombre de sectors de la societat, a la vegada que es pretén també contribuir a la recerca d'alternatives viables per a l'aplicació d'un desenvolupament sostenible a les nostres illes, amb l'organització de cursos, conferències, seminaris, com les recentment celebrades so-

bre "el medi ambient a les Illes Balears, qui és qui".

En realitat, tant el fòrum com el seminari internacional de Can Tàpera, no són el punt de partida de la preocupació de "Sa Nostra" per l'entorn, sinó que aquesta ja fa anys que es materialitza amb l'anomenat "Projecte Natura", un projecte que des dels seus inicis constituï una iniciativa capdavantera entre les entitats financeres. El seu objectiu és fomentar una major sensibilitat i consciència sobre el medi ambient entre tots els

Qui és qui a Can Tàpera.

sectors de la societat i, en aquest sentit, ha anat consolidant-se a mesura que també creixia l'assignació de recursos i el reconeixement públic, tal com quedà de manifest l'any passat en ser guardonat amb el "Siurell de Plata" d'Última Hora.

L'any passat va ser l'any de l'enlairament definitiu del "Projecte Natura" quan passà d'un pressupost de cinquanta milions a un de

cent-dos, una xifra que enguany es veurà incrementada en altres vuit milions més. En total cent deu milions que serveixen per desenvolupar la línia de debat i reflexió abans esmentada i, també, desset programes educatius i altres contribucions a l'expansió de l'ideari mediambientalista. Destaca, per exemple, l'oferta de programes relacionats amb l'Escola del Medi de Can Tàpera i la finca agrària experimental de sa Canova, ambdues de "Sa Nostra", així com els projectes realitzats amb els centres col·laboradors del Museu de Ciències Naturals de Sóller, la Trapa i l'Observatori Astronòmic de Costitx.

La xifra dels escolars que han participat en aquests programes és prou significativa de la importància dels programes. Per Can Tàpera han passat prop de vuit mil al·lots i al·lotes, altres cinc mil han visitat sa Canova, tres mil el Museu de Sóller i mil cinc-cents han participat en les activitats de reforestació de la Trapa.

"QUÈ LI FEIM A LA TERRA?"

Aquest és el títol de l'exposició itinerant que "Sa Nostra" durà a les escoles de les Illes i, també, a les seves oficines, per tal de contribuir així a la conscienciació d'un públic que potser no freqüenti altres espais d'exposició. Es tracta d'un grup de sis plafons on es fa un repàs de la situació mediambiental de les Illes i de tot el món. Es parla de sostenibilitat, de biodiversitat, de l'aigua, de la desertització i, finalment de l'atmosfera. Gràfics i fotografies il·lustren la realitat sobre un problema que afecta globalment el planeta.

Mediweb: una eina per a educadors ambientals

Ma. Magdalena Cortès Ferrer.
(Encarregada del manteniment i actualització de *Mediweb*)

Les possibilitats educatives d'Internet, l'ús de la xarxa a entorns escolars, encara són per desenvolupar. Tot i això, ja hi ha moltes experiències didàctiques fonamentades en Internet i molts de recursos susceptibles d'emprar-se didàcticament que es poden localitzar avui en dia a la xarxa. Volem dir amb això que Internet gaudeix d'unes immenses possibilitats com a instrument pedagògic, també en el camp de l'educació ambiental.

Amb les premisses anteriorment assenyalades, fa uns anys en el marc del Grup d'Educació Ambiental i Interpretació del Patrimoni del Departament de Ciències de l'Educació de la UIB, s'iniciaren unes pàgines al servidor Web de la Universitat que es batejaren amb el nom

de *Mediweb*.

Els principals objectius que dirigeixen la tasca de desenvolupament de *Mediweb* es poden sintetitzar en aquests punts:

- Ser eina de comunicació per al GEAIP.
- Ser mitjà de formació per als educadors ambientals i persones interessades en el tema.

-Posar a l'abast recursos per a l'educació ambiental i la interpretació del patrimoni.

Qui avui dia accedeixi a les pàgines de *Mediweb* (<http://www.uib.es/depart/dcweb/benvinguts.html>) es trobarà amb set possibilitats:

- Presentació: on podrà trobar la informació necessària per conèixer millor el GEAIP.
- Informació: en aquest apar-

AGENDA

tat es recullen informacions sobre cursos, congressos i enllaços relacionats amb la formació.

-Formació: a més d'informació sobre formació, es pot accedir als mateixos recursos de formació.

-Publicacions: apartat bastant extens que permet l'accés a informació bibliogràfica: es descriuen llibres i butlletins, s'incorporen documents de congressos, articles i treballs.

-Base de dades: des de les pàgines de *Mediweb* es pot *baixar* "Medi. Base de dades de recursos per a l'educació ambiental

i la interpretació del patrimoni a les Illes Balears." a l'ordinador des d'on es treballa.

-Projecte Natura de "Sa Nostra", on es pot trobar informació sobre les activitats, equipaments i materials (didàctics i de divulgació) que "Sa Nostra" posa a l'abast de la població de les Illes Balears.

-Premis Arbocera: s'han incorporat a aquestes pàgines les bases i darrers premis dels premis "Arbocera" de la Conselleria de Medi Ambient, Ordenació del Territori i Litoral.

Tot això en tres idiomes: anglès, castellà i català.

Actualment *Mediweb* es troba en expansió, es procura mantenir una actualització constant per adaptar-se a les necessitats dels educadors ambientals.

Quines són les perspectives de futur d'aquestes pàgines? Pel que fa al futur més immediat, és a punt de penjar-se a la xarxa una selecció de webs comentats procedents del llibre "La xarxa Internet i l'Educació Ambiental" de J. Sureda i A. Calvo. També s'ubicarà en aquestes pàgines el Curs d'Interpretació Ambiental i del Patrimoni que es troba en desenvolupament.

CABRERA segons Miquel Rayó

Albert Catalan

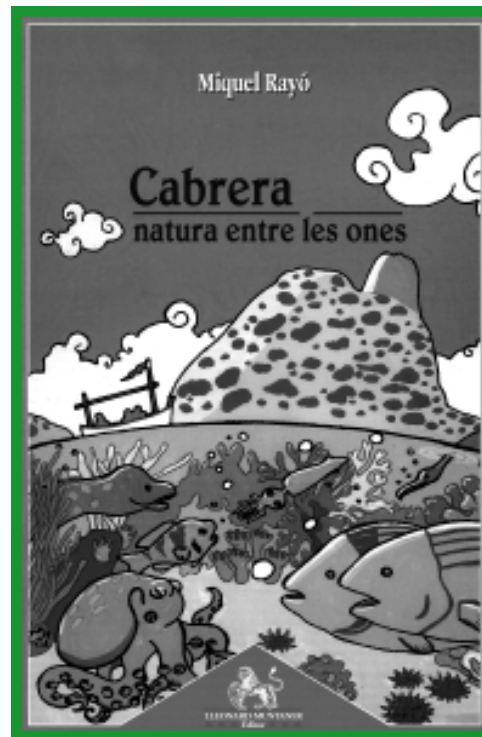
*"A Cabrera, al·lots! -vaig cridar a la fi.
Sí, sí, a Cabrera! -feren ells, mentre que
acabaven de compondre els seus embolics i
motxilles en llocs adients al ventre del llaüt,
que ja navegava mar endins-"*

RAYÓ, MIQUEL (1997) *Cabrera, natura entre les ones* (Leonard Muntaner Editor, Col·lecció "El Ferreret" núm. 3, Palma de Mallorca).

Com el flautista del conte, Miquel Rayó s'endu quatre al·lots (na Mercè, en Joan, en Mateu i en Tòfol) a l'aventura de descobrir "el darrer paradís entre les ones" amb la barca del vell patró en Jeroni. I, ja posat, arrossega també el lector seduït pel repte de l'aventura. A Cabrera...!

L'escriptor Miquel Rayó, infreqüent híbrid de lletraferit, ornitòleg, ecologista, docent i pedagog, arxiu d'anècdotes personals i repescades a una extensa cultura literària, fa temps que conrea el conte, la novel·la i l'assaig. I en tot ens ha aconseguit sorprendre i captivar per la qualitat formal i el rigor documental d'allò que ens diu, tot amarat d'una evident i cultivada passió per la natura, per la cultura, per la paraula...

Cabrera, natura entre les ones és una narració de prop de vuitanta pàgines que mostra una aventura possible i necessària: aquella que ens permet reconèixer amb la veu de la raó i dels sentiments el que és una part essencial del nostre patrimoni, que és com dir de nosaltres mateixos. Més enllà d'unes terres, uns animals o unes plantes, que Miquel Rayó descriu amb la senzillesa del bon mestre i el rigor del naturalista, batega el valor emblemàtic d'unes illes carregades d'història, rescatades de la destrucció per la voluntat de molts d'homes i do-

nes.

El llibre no substitueix el viatge necessari: el complementa i el permet reviure. És un viatge literari generós, compendi de molts de viatges a Cabrera, que reuneix amb fluidesa i amenitat la descripció de la flora i la fauna; la història del captiveri dels francesos; la "cacera" científica dels ornitòlegs; la crítica als "nous pirates", espoliadors de les sargantanes, o del secret de la llum de la Cova Blava.

L'educació ambiental, un moviment ètic adreçat a mobilitzar voluntats en favor del

medi, necessita recursos com aquest, que mostrin significats i valors, que parlin als joves amb la diversitat de llenguatges que poden entendre amb la ment i el cor, i que els empenyin a l'aventura més apassionant i noble: la del compromís amb la realitat. Parlem, doncs, d'aquella "educació ambiental lúcida i emocionada alhora" que demana Jaume Terradas.

Cabrera... pot ser utilitzat com a una entretinguda narració d'aventures per als joves, com a guia de passeig o bé, i aquesta n'és una intenció explícita, com a eina didàctica que faciliti la interdisciplinarietat que requereix l'educació ambiental. En suport d'aquesta proposta, el text s'acompanya amb uns excel·lents dibuixos de Biel

Bonnín, que mostra amb precisió l'àguila peixatera, la canyafel·la, el falcó, la donzella, la sargantana o el romani. Compta també amb un annex d'interessants propostes didàctiques realitzat per Antònia Llabrés, una veterana de l'educació ambiental, il·lustrades amb encert per Pep Muñoz "Vasco".

"Ens n'anirem carregats de records!" diuen els nins cap al final del viatge. I respon el narrador, com el poeta mediterrani, "potser és el millor que ens queda, el record de l'aventura". Calen més raons per llegir i recomanar aquest llibre?

Els colors del blau, un viatge pel cycle de l'aigua

Gea

"Els colors del blau, un viatge pel cycle de l'aigua" és el nom d'una exposició interactiva produïda per "Sa Nostra" que ens mostra tot allò que s'amaga rere la realitat multicolor de l'aigua: des dels blaus més transparents al blau del cel passant pels blaus més bruts. És, realment, un viatge pel cycle de l'aigua, un cycle vital per a la subsistència de l'home i del seu entorn que s'ha presentat a totes les Illes.

Amb aquesta exposició, que pot esser visitada de manera activa a Can Tàpera, es pretén no només entrar en el món idíl·lic de la mar o de les aigües terrestres, amb els seus colors i la literatura que han inspirat, sinó sobretot capficar-se en una realitat més decebedora: la de la sobreexplotació dels aqüífers, el malbaratament dels recursos hídrics o la pèrdua de la seva qualitat natural.

L'exposició es complementa amb una "guia per a l'educació ambiental", editada com a material de suport. Consta de dues parts, la primera de les quals informa sobre la problemàtica mediambiental relacionada amb l'aigua, mentre que la segona exposa les orientacions didàctiques que han de servir per a les activitats escolars que es puguin realitzar al voltant de l'exposició.

Catàleg de productes ecològics

Gea

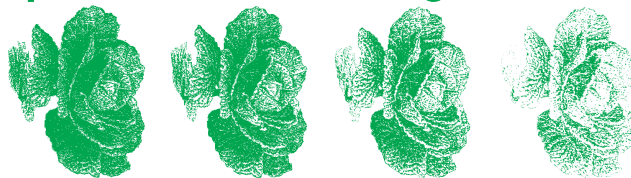
La Cooperativa Alpira, impulsora de l'Ecomagatzem d'Algaida, ha elaborat la *Guia-catàleg de productes ecològics de les Illes Balears*, que s'ha editat amb el suport de la Conselleria d'Agricultura i de "Sa Nostra". Segons diuen a la presentació: aquesta guia és el primer pas per donar a conèixer als consumidors l'existència d'una producció d'aliments lliures de residus, que són d'elevada qualitat nutritiva i que s'han obtingut amb mètodes que garanteixen la preservació del medi ambient.

Aquest és l'objectiu de la guia i de la cooperativa editora. L'Ecomagatzem pretén valoritzar la producció

agroalimentària ecològica a partir de l'especialització de productes de gran valor afegit i mitjançant, també, canals de distribució compatibles amb l'entorn. Els productes que apareixen a la guia s'han fet sense utilitzar productes fitosanitaris o adobs químics. Es tracta, en definitiva, de reunir qualitat i conservació del patrimoni natural per potenciar la fora vila.

En principi pot semblar que un catàleg d'aquestes característiques ha de ser necessàriament breu, la qual cosa constitueix un evident error. Consta de trenta-sis pàgines amb vuitanta-dues referències a altres tants productors o empreses comercialitzadores de productes ecològics, amb les adreces corresponents i telèfons.

Guia-catàleg dels productes i productors ecològics de les Illes Balears

Ecomagatzem
Cooperativa d'Algaida

Aigua, aucells i home

S'Albufera,... aigua, aucells i home

S'Albufera, la zona humida més extensa i important de les Balears, és un antic llac separat de la mar per una línia de dunes, que al llarg de segles -però sobretot als dos darrers i per influència humana- s'ha anat reblint de sediments, fins formar una extensa planura inundable. El Parc Natural empara 1.708 Ha. de prat (zona humida) i de dunes.

S'Albufera té un origen molt antic (18 milions d'anys enrera), però l'actual zona humida es va formar fa menys de 100.000 anys. Les dunes marines actuals són més modernes, de devers 10.000 anys.

L'aigua és la base de la riquesa biològica de s'Albufera. El fet que la major part del Parc Natural romanguí inundat una gran part de l'any, permet el creixement continuat de la vegetació, variada segons la profunditat, la proximitat a la mar i el tipus de terreny. Les diverses plantes són aliment i refugi de molts d'animals, dels quals altres espècies s'alimenten.

Gràcies a l'abundor d'aigua, la varietat d'organismes vius (el que els científics denominen biodiversitat) és molt gran, i formen a s'Albufera el conjunt d'ecosistemes amb més biodiversitat de les Balears.

S'Albufera rep gran part de l'aigua que plou sobre 640 km² de Mallorca gracies als torrents i als ullals (afloraments d'aigües subterrànies). Les entrades a l'estiu d'aigua del mar no són importants en quantitat però afecten la vegetació i la fauna.

La descripció biològica ha de començar per la vegetació, dominada pel canyet (*Phragmites australis*), la cesquera (*Cladium mariscus*) i la bova (*Thypa latifolia*), herbes gegants que viuen als terrenys inundats. Són molt importants les espècies que viuen submergides als canals, als llisers (petites llacunes) o sobre el prim (els terrenys normals de s'Albufera, secs a l'estiu i humits a l'hivern). D'elles podem destacar l'herba de fil (*Potamogeton pectinatus*) la cua de mart (*Ceratophyllum submersum*) o les lleties d'aigua (*Lemna sp.*). A les zones més salabroses, entre altres, creixen el jonc (*Juncus sp.*) L'herba salada (*Salicornia sp.*). Entre els arbres convé citar el poll blanc (*Populus alba*), l'om (*Ulmus minor*) i el tamarell (*Tamarix africana*).

Convé esmentar també la gran diversitat de fongs existent: 66 espècies; una d'elles,

Psatyrella halofila, nova per a la ciència, va ser descoberta a s'Albufera l'any 1992.

Quant a la fauna, destaca la riquesa de peixos (29 espècies, quasi totes d'origen marí); els més importants dels quals són: l'anguila (*Anguilla anguilla*) i les llisses (diverses espècies de mugílids). Entre els amfibis domina el granot (*Rana perezi*) i entre els rèptils, la serp d'aigua (*Natrix maura*) i la tortuga d'aigua (*Emys orbicularis*). Els mamífers més abundats són els rossegadors

(rates i ratolins) i les rates-pinyades (8 espècies), amb rareses tals com el rat-penat de bosc (*Barbastella barbastellus*).

La diversitat i importància dels invertebrats és molt gran. Els grups més notables són les libèl·lules, els dípters (amb espècies úniques), les aranyes, els escarabats i, sobretot, les papallones nocturnes, de les quals es coneixen més de 300 espècies.

Però el grup d'animals més famós i més apreciat és el dels aucells. Les aus, que viatgen fàcilment entre maresmes separades per cents o milers de kms hi troben menjar i refugi. A s'Albufera s'observen dues terceres parts de totes les espècies d'aucells de les Balears, és a dir, devers 200 espècies.

Són 61 les espècies reproductores al parc, entre les quals convé distingir les sedentàries (que s'hi mantenen tot l'any) i les estivals (que migren cap al sud acabada la cria).

Un tercer grup són les espècies hivernants, que vénen del nord per passar els mesos més freds. Hi ha els grans esbarts d'ànneres (cullarots, cel·les, moretons, siuladors...), agrons de distintes espècies, estornells... Comptant sols les grans aus, arriben a ser més de 10.000 les que hivernen a s'Albufera.

Les espècies que visiten el parc al curs dels seus viatges però hi fan estades de pocs dies són els migrants. Esmentem entre elles les cel·les blanques, molts limícoles, onelles,...

Un darrer grup són els divagants, de presència gairebé ocasional com les grues i els ibis negres.

S'Albufera de Mallorca: Parc Natural

El Govern balear va declarar s'Albufera Parc Natural el 28 de gener del 1988, i fou, aleshores, el primer espai natural protegit de les Balears. Aquesta declaració suposa la conservació i restauració dels valors naturals

i culturals; la potenciació de les activitats educatives, científiques i de contacte home-natura, i l'harmonització del parc en el context socioeconòmic comarcal i de Mallorca. La funció principal és la conservació de la natura.

S'Albufera de Mallorca. Zona d'Espècial Protecció per a les Aus

El Consell de les Comunitats Europees adopta el 1979 la Directiva 79/409/CE

relativa a la conservació dels aucells silvestres. Partint del principi que les aus constitueixen un patrimoni comú per a tota Europa, la Directiva pretén la conservació, l'adient gestió de totes les aus silvestres que viuen a la Comunitat Europea. Per a tal finalitat, defineix unes normes de protecció, en limita les espècies caçables i la seva comercialització. A més, la Directiva determina la protecció dels hàbitats per garantir la protecció de les espècies.

Aquests espais són les Zones d'Espècial Protecció per a les Aus (ZEPAs), on s'han d'adoptar mesures adients per evitar el deteriorament dels hàbitats i les perturbacions que afectin les aus. S'Albufera és ZEPA des de l'entrada de l'Estat espanyol a la Comunitat Europea.

S'Albufera de Mallorca i el Conveni de Ramsar

El 5 de desembre del 1989 el Consell de Ministres va inscriure s'Albufera de Mallorca a la llista de la Convenció sobre Aiguamolls d'Importància internacional (especialment pel que fa als hàbitats d'aucells aquàtics), més coneguda com a Convenció de RAMSAR (Iran 1971). Els governs que han ratificat la convenció es comprometen a fomentar la protecció i l'ús equilibrat dels seus aiguamolls.

Superfície:

1.709 Ha (350 Ha privades i 1.359, públiques)

Declaració:

Decret 4/1988 de 28 de gener
(BOAIB 19/1988 de 13 de febrer).

Autoritat de gestió:

Conselleria de Medi Ambient, Ordenació
del Territori i Litoral (Govern balear).

Distincions internacionals:

Zona de protecció especial per a les Aus
(ZEPA) CE.
Zona humida d'Importància Internacional
(Ramsar).
Reserva biogenètica del Consell d'Europa.
Premi EUROSITE (implicació del públic a
la gestió) 1994.
Premi TURISME PER A DEMÀ (British
Airways) 1997.

Hàbitats més importants:

Canyissars, prats inundats, llacunes,
dunes, pinar litoral i bosc de ribera.

Espècies més importants:

Aucells aquàtics (Bitó, ànnera de capblanc,
gallfaver, agrons, boscarla
mostatxada, ànneres,...)

Àguila peixetera.
Rata-pinyada de bosc.
Tortuga d'aigua.
Ginebró de fruit gran.
Orquídia pal-lustre.

Visitants anuals:

100.000

Serveis:

Centre de recepció (tel. 971 90 22 50),
exposició, audiovisual, visites escolars.

Horari:

de 9 a 17 h. (hivern)
i de 9 a 19 h. (estiu).